№ 36 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 14

1908

ԵՐԵՍՈՒՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 14 № 36

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ“
Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
կամ Tiflis, Rédaction „Mschak“.

Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.

Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ

(36-րդ ՏԱՐԻ)

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Հասցէն՝
ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

12 ամսվայ համար	„	„			10 ր.
11	„	„	„	„	„
10	„	„	„	„	9 ր.
9	„	„	„	„	8 ր.
8	„	„	„	„	7 ր.
7	„	„	„	„	6 ր.
6	„	„	„	„	„
Մնացած ամիսները ամսական ՄԷԿ րուբլի					
Ամերիկա տարեկան		„			6 դոլլար
Եւրոպա	„	„	„		30 ֆրանկ
Պարսկաստան		„	„		10 րուբլի

Հինգշաբթի, փետրվարի 14-ին

ԱՐՏԻՍՏԻԿ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՆՑԵՐՏԱՅԻՆ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ

Տեղի կունենայ յայտնի

Певческая Капелла-ի

ՀՐԱԺԵՇՏԻ

ՀԱՄԵՐԳ

ԻՒՐԻՑ ԴՄԻՏՐԵՎԻՉ ԱԳՐԻՆԵՎ-ՍԼԱՎԻԱՆՍԿՈՒ

անձնական ղեկավարութեամբ

Կապէլլան կազմված է XVI և XVII դարերի բօյարական շքեղ զգեստներ հագած երգիչներից, երգչուհիներից և երեխաներից։

Սկիզբն է ժ. 8½-ին երեկոյեան

Տոմսակները վաղօրօք կարելի է ձեռք բերել Գրոսսի երաժշտ. մագազինում, Գրուզենշտէրնսկի և Գօլովինսկի փող. անկիւն։

Ծրագիրը բոլորովին նոր է

Տեղերի գները 40 կոպէկից մինչև 3 ր. 10 կոպէկ

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ

Կիրակի, փետրվարի 17-ին

ՀԱՅՈՑ ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

նախաձեռնութեամբ տեղի կունենայ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

1. Կովկասեան բոլոր ազգերի բնորոշ պարերը կը պարեն պարերի ծագման տեղերից յատկապէս հրաւիրված անձեր՝ ազգային հանդերձներով.
2. Ծաղկամարտ.
3. Cotillon monstre, պարգևներով.
4. Bataille de serpentine.
5. Տիպական եւ իւրնատիպ հանդերձների մրցանակաբաշխութիւն. (երեք թանգագին մրցանակ).
6. Պատմական հանդիսաւոր գնացք.
7. Պարեր.
8. Էկրանի վրա ցոյց կը տրվին հայկական ճարտարապետութեան ամենալաւ յիշատակարանները Անիում։

Դահլիճը ներկայացնելու է Անին, գեղազարդված նկարիչ պ. Ֆէթվաճեանի նախաձեռնութեամբ։

Սկիզբն է երեկոյեան ժամը 9-ին

Տոմսակների գինն է 2 ր. 20 կ.։ Ուսանողներին՝ 1 ր. 10 կ.։

Տոմսակները կարելի է ստանալ պ. Ե. Տատուրեանի խանութում և. Մասխուլի կօնդիտերսկում, իսկ պարահանդեսի օրը՝ Արտիստական ընկերութեան կասսայում։

Ընկ. նախագահ՝
Ալէքսանդր Մելիք-Ազարեանց

(Հ. 2. Կ.) տռ. 5—3

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս Ի Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Ր Ա Ն

Հինգշաբթի, փետրվարի 14-ին

Տեղի կունենայ

Ընտանեկան երեկոյթ

պ. պ. անդամների, կանդիդատների, դրանց ընտանիքների և հիւրերի համար.

Ռուս-Մօլօրօս. դրամատիկ եւ օպերետային դերասանական ընկերակցութիւնը

կը ներկայացնէ

փրասան Դ. ԶԱՐՕՎԻ բենեֆիսին

Մագէպա

պատմ. պատկ. 4 գործող.

Միջարարներում կը նուագէ զինւորական օրկէստրը.

Սկիզբն է ժամը 10-ին երեկոյեան

(14) 1—1

Հինգշաբթի, փետրվարի 14-ին

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹ. ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ

կը կայանայ յօգուտ Ջգրաշէնի հայոց դպրոցի

ՀԱՄԵՐԳ

ԳՐԱԿԱՆ-ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆՈՎ

Բարեհաճ մասնակցութեամբ տ. տ. Սպենդիարեանի և Վելիաժեի, պ. պ. յայտնի ջութակահար Դաւթեանի, Կօրգուեի, պրօֆեսօր վիօլօնչելիստ Վերբովի, երգիչներ՝ Դօնօվսկու և Իսաևի, դեկլամատօրներ՝ Շօրշաէյնի և Քափանակեանի։

Համերգից յետոյ կը լինեն պարեր։

ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ, ՋԻԱՐՃԱՌ, ԾԱՂԻԿՆԵՐ

և այլն

Տոմսակների արժէքը 2 ր., իսկ ուսանողների և ուսուցիչ-ուսուցչուհիների համար՝ 1 րուբ։ Տոմսակները վաճառվում են Առևտրական բանկում պ. Ա. Քալանթարեանի մօտ և Ջգրաշէնի դպրոցում, իսկ երեկոյթի օրը՝ Թատրոնի կասսայում։

Սկիզբն է երեկոյեան ժամը 9-ին

տռ. 2—2

Ծննդաբերուհեան

ԱՊԱՍՏԱՐԱՆ

մանկաբարձուհի Ր. Ջ. ԿՐԻՆՍԿՈՒ

(Նիկօլաեվսկի փ. տուն № 47. հեռ. 646.)

Ծննդկանների ընդունելութիւնը օրվայ և գիշերվայ ամեն ժամանակ։ Հոգատար խնամք և մշտական բժշկական օգնութիւն։ Կան առանձնասենեակներ։ Պայմանները՝ ընդհանուր բաժանմունքում օրական 2 ր., ծննդաբերութիւնը 6 ր.։ Առանձին սենեակի և կանացի հիւանդութիւնների համար ըստ համաձայնութեան։ Ընդունվում են կին հիւանդներ և սանտոսներ ի քննութիւն։ Ամենայն օր ցերեկվայ ժամը 12½—1½.

(Հ. Կ.) տռ. 10—10

ՄԱՀՄԵԴԱԿԱՆ ԿՆՈՋ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մենք մի քանի անգամ հրաւիրել ենք ընթերցողի ուշադրութիւնը այն նախնական քայլերի վրա, որ անում է մեր երկրում մահմեդական կինը իր ազատագրութեան ասպարէզում։

Մահմեդական կինը փորձեր է անում թողնելու իր փակված կեանքը, [illegible]

ղական պայմանների մէջ նրանք աչքի ընկնող և խրոխտ երեւոյթներ են։

Մենք տեսնում ենք թուրք կնոջը դպրոցական վարժուհու, բարեգործական ընկերութեան անդամուհու, մասնաւոր խմբակցութիւնների մէջ գործող դերերում։

Այդպիսի կանանց թիւը այսօր քիչ է, բայց նրանք, օրինակ դառնալով միւսների համար, ճանապարհ են բաց անում մահմեդական կնոջ լայն ազատագրութեան և կուլտուրական գործունէութեան համար։

Թիֆլիսում, Բագւում, Գանձակում, Շուշում, Երեւանում և ուրիշ կենտրոններում ներկայումս մահմեդական կանանց շրջաններում տեղի ունեն մի շարք մանր ժողովներ և խորհրդակցութիւններ մի քանի հարցերի մասին, որոնց յարուցանելը մինչև այժմ համարվել է սրբապղծութիւն և դաւաճանութիւն մահմեդական ազգաբնակութեան աւանդութիւնների դէմ։

Քրիստոնեայ կանանց համար այժմ շատ հասարակ բաներ են երեւում երեսբաց ման գալը, տղամարդու հետ խօսելը, հրապարակական տեղերում երեւալը, բայց մահմեդական կանանց շրջաններում դրանք դեռ այնպիսի խնդիրներ են, որոնց դրական լուծումը շատ տեղերում մեծ արգելքների է հանդիպում։ Եւ մեր ստացած տեղեկութիւններից երեւում է, որ նոր ոգով գործող թրքուհիների ջանքերը շատ դէպքերում խորտակվում են տիրող նախապաշարմունքների և արմատացած հասարակական կարծիքի ճնշման ազդեցութեան տակ։

Բայց և այնպէս, չը նայելով խոչընդոտներին և արգելքներին, երիտասարդ թրքուհիների գործը օրէցօր գրաւում է աւելի ու աւելի համակիրներ և, նրանց շարքերը խտանալով, սկսում են թուլացնել նախկին հասկացողութիւնների ույժը և հող պատրաստել նոր և նպաստաւոր հասարակական կարծիքի համար։

Թրքուհու կուլտուրական գործունէութիւնը կենցաղավարական և հասարակական ասպարէզներում խորապէս կազդէ թուրք ազգաբնակութեան առաջադիմութեան գործի վրա։ Կինը ընտանիքում իբրև ամուսին և իբրև մատաղ սերնդի մայր-դաստիարակուհի, կինը դպրոցում, թատրոնում և ընդհանրապէս հասարակական ասպարէզում՝ իբրև քաղաքացիական կեանքի օղակի մի մասը՝ կը դառնայ կուլտուրական մի գործօն, որ ոչ միայն տղամարդուն կը գործակցէ իր քաղաքակրթական ջանքերի մէջ, այլ և կը դրդէ նրան աւելի տեռղական դարձնելու և խոր արմատներով օժտելու կուլտուրական գործունէութիւնը։

Նորից ողջունում ենք թուրք կանանց առաջին կուլտուրական շարքերի նախաձեռնող գործունէութիւնը և խրախոյս ենք կարդում չընկճվել խոչընդոտներից և գժտութիւններից՝ հաստատ հաւատալով իրանց սկսած գործի յաղթանակին։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Հեռագրով)

Պետերբուրգ, 12 փետրվարի

Պետական Դումայի Նախագահ Խոմեակօվի և կադետային ֆրակցիայի առաջարկութիւնը՝ մասնակցել այն ունկնդրութեան, որ վաղը, փետրվարի 13-ին, նշանակված է Թագաւոր Կայսերի մօտ, ընդունվեց կադետների կողմից, և ֆրակցիան ընտրեց Միլիւկօվին, Մակլակօվին, Կօլիւբակինին վերջնականապէս մշակելու համաձայնութեան պայմանները. հակամէտ է և լեհական կօլօն, որ բանակցութիւններ է վարում։

Պետական Դուման համաձայնեց յետաձգել Անդրկովկասը հողային արտօնեալ տուրքի ենթարկելու ժամանամիջոցը մի տարով, որից ծագում է նոր անհրաժեշտութիւն շուտափոյթ մտցնել Կովկասում զէմստվային ինքնավարութիւն։

—

Պետերբուրգ, 11 փետրվարի

Ռուս ժողովրդի միութեան համագումարը բացվեց հանդիսաւոր կերպով՝ միտրօպօլիտ Անտօնիի, Պետերբուրգի քաղաքապետի և ականաւոր պաշտօնեաների ներկայութեամբ։

Դուբրօվինը ողջոյնի ճառ արտասանեց, որի մէջ 3-րդ Պետական Դուման անուանեց «դաւաճան» Դումա։

Միտրօպօլիտ Անտօնիյ, մօտենալով Դուբրօվինին և մի լաւ համբուրելուց յետոյ, ասաց հետևեալ խօսքերը. «Հայցում եմ Արարչի օրհնութիւնը ռուս ժողովրդի միութեան մեծ գործի համար»։

Քաղաքապետն ասաց. «Ես ուրախ եմ ներկայ լինելով ռուս մարդկանց շրջանում, ուրախանալով նրանց ուրախութիւնով։ Թող ռուս ժողովրդի միութիւնը պաշտպան հանդիսանայ այն դարաւոր սիւների, որոնք Ռուսաստանը պանծալի դարձրին»։

Պետական Դումայի անդամների մի խումբ Դումային առաջարկելու է՝ դատարանին յանձնել մանջուրական զօրաբանակի զինւորական կառավարիչներից շատերին։ („К.“)

—

Վ ի է ն ն ա.—Կ. Պօլսից «Կօր. Բիւրօյին» հեռագրում են, որ թիւրքաց պահեստի զօրքերին զինւորական ծառայութեան վերակոչելու լուրերը անհիմն են։ Շատ առաջ ծառայութեան են կանչված 15 գումարտակ պահեստի զինւորներ, որոնք փոխարինում են դէպի պարսկական սահմանագլուխը առաջացած զօրքերին։ Ապա միջոցներ են ձեռք առնված լրացնելու 4-րդ զօրաբանակը։ Թէև Երզնկայում կարգադրութիւն արվեց ծառայութեան կոչել առանձին զօրամասերին, բայց այդ կարգադրութիւնն էլ չիրագործվեց։

Յամենայն դէպս Թիւրքիայի զինման մասին խօսք չէ կարող լինել։

Ո ւ ր մ ի ա.—Փետրվարի 7-ին կոմիսարների մէջ մի շարք տարաձայնութիւններ ծագեցին, որոնք քիչ մնաց պատճառ դառնային Թահիր-փաշայի մեկնելուն։ Բանակցութիւնները ընդհատված են, մինչև որ կողմերը նոր հրահանգներ կը ստանան իրանց կառավարութիւններից։

Թ ա ւ ր ի զ.—Միանդաբից հեռագրում են, որ Սօվուջ-Բուլաղից հաւաստի լուր է ստացվել, որ շաբաթ օրը Ֆէրիկփաշան թնդանօթներով և զօրքերով դիմել է Քահրիզէի կողմը, դէպի Թիւրքիա. շաբաթ օրվայ մինչև կէսօրը Սօվուջ-Բուլաղում մնացել է միայն ասկէրների մի խումբ։

Կ. Պ օ լ ի ս.—Թիւրքական լրագիրները հաղորդում են, որ թիւրքաց զօրքերը Մօնաստիրի վիլայէթում, Մօրիխօվսկի լեռներում ընդհարում են ունեցել յոյն մի հրոսակախմբի հետ։ Սպանվել են 12 հոգի, որոնց թւում հրոսակախմբի պետ Յիասօն։ Վիրաւորվածների ցուցմունքի համաձայն, հրոսակախումբը, որ բաղկացած էր 45 հոգուց, եկել էր Յունաստանից 10 օր առաջ։ («К.»)

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՐՁԵԱԼ ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Արփիար Արփիարեան)

II

Խրիմեանի մասին գրած յիշողութիւնների մէջ արդէն պատմել էի, թէ ինչպէս 1890 թւականի ամառը մի քանի հնչակեաններ, Եւրօպայից և Տրապիզօնից հաւաքված Պօլիս, կազմակերպութիւններ էին ստեղծում և միևնոյն ժամանակ պատրաստութիւններ տեսնում Գում-Գափուի ժողովրդային ցոյցը կատարելու։ Պօլիս հասնելով, ինձնից առաջ այդտեղ եկած ընկերներիցս տեղեկացայ, որ արդէն բաւականին թւով կազմակերպութիւններ կան ստեղծված տասնապետական սիստեմով, որոնցից ընտրական եղանակով կազմված է մի վարչութիւն կամ վարչական խորհուրդ, ընդհանուր գործերը ղեկավարելու համար։ Այդ վարչութեան մէջ էին, ի միջի այլոց, Սասունի հանրածանօթ Մուրատը (Համբարձում Պօյաճեան), որ այն ժամանակ Պօլսի բժշկական բարձրագոյն ուսումնարանի ուսանող էր և պատրաստվում էր վերջնական քննութիւն բռնելու, ուրիշ երկու նոյնպէս ուսանողներ Պօլսի իրաւաբանական դպրոցից—Գրիգոր Աչըքբաշեան և դիվրիկցի Գրիգոր (ազգանունը մոռացել եմ),—մշեցի Մարգար վարժապետը, որին կառավարութիւնը կախաղան բարձրացրեց իր հայրենիքում Սասունի դէպքերից դեռ շատ առաջ, Գում-Գափուի ցոյցի ժամանակ ձերբակալված և վերջը Աքիա աքսորված Յարութիւն Ճանկիւլեանը, Միհրան Տամադեանը և մի քանի ուրիշներ։

Վարչական խորհրդի այդ կազմը նշանակալից էր այն տեսակէտով, որ նրա անդամները բոլորն էլ գաւառացիներ էին ու դրանց մէջ չը կար և ոչ մի բնիկ պօլսեցի։ Եւ դա եղել էր, ի հարկէ, ոչ թէ դիտմամբ, այլ բոլորովին ինքնաբերաբար, որովհետև եղած կազմակերպութիւններն էլ համարեա թէ բացառապէս գաւառացիներից էին բաղկացած. գոնէ չը կային նրանց մէջ այնպիսի հասարակական դիրք կամ մտաւոր պատրաստականութիւն ունեցող պօլսեցիներ, որոնք ընտրվէին վարչական խորհրդի անդամ լինելու։

Պօլիս գալով և եղած կազմակերպութեան հետ ծանօթանալով, հետաքրքրվեցի, թէ արդեօք ընկերներս՝ Գար. Կաֆեանը և Յ. Մեղաւորեանը չե՞ն տեսնվել Արփիարեանի հետ։

— Տեսնվել ենք, ինչպէս չենք տեսնվել, —ասաց Կաֆեանը։—Մի անգամ ժողով էլ ենք ունեցել Հայկակի ու իր մի քանի ընկերների հետ, բայց այդ հօսսոներից ոչինչ չի դուրս գայ. սաստիկ վախկոտներն են։

— Չէ, եղբայր,—պատասխանեց նրան Մեղաւորեանը,—դու շատ տաք-գլուխն ես և այս հօսսոների հետ վարվելու եղանակը չը գիտես. դրանց չը պէտք է խրտչեցնել, այլ պէտք է աշխատել օգտվել նրանցից այն չափով, ինչ չափով որ հնարաւոր է։ Դրանք Պօլսոյ մէջ շատ ազդեցիկ դիրք են վայելում, բաւականին մեծ կապեր ունեն և կարող են դրամական մեծ օժանդակութիւն հասցնել մեզ։ Ես նրանց ժողով եմ նշանակել իմ բնակարանում այսինչ օրը. վերջնական համաձայնութեան պիտի գանք. ես ուզում եմ նրանցից մի օժանդակիչ խումբ կազմակերպել, որպէսզի դրամական նպաստներ հաւաքելու խնդիրներով զբաղվեն։ Դու, ի հարկէ, կը գաս ժողովին,—ասաց նա Կաֆեանին,—միայն թէ խնդրում եմ՝ քեզ զսպված պահիր, շուտ մի բորբոքվիր նրանց ասած ամեն մի յիմարութեան վրա։ Իսկ դու, Խան, չը գաս,— աւելացրեց Մեղաւորեանը խօսքը ինձ ուղղելով,—այդ մարդիկը քեզնից խրտչում են, ասում են, որ դու Ցիցիլիսս ես։

— Շատ բարի, ես չեմ գայ,—ասացի,— սակայն ինչպէս անել. չէ՞ որ ասածդ ժողովի օրը ես և դու ժամադրութիւն ունենք մի այլ, ոչ պակաս կարևոր տեղ։

— Մեր ժողովը կը վերջանայ ժամը 5-ին կէսօրից յետոյ. եթէ դու մօտաւորապէս այդ ժամանակը գաս, մենք մեր գործը արդէն վերջացրած կը լինենք և ես ազատ կը լինեմ։

Նշանակված օրը և ժամին գնացի Մեղաւորեանի բնակարանը։ Պաշտօնական ժողովը թէև վերջացած էր, բայց ժողովականները ամբողջապէս ներկայ էին և մասնաւոր կերպով շարունակվում էին եղած վիճաբանութիւնները։ Բազմամարդ էլ չէր ժողովը. ընդամենը 6—7 հոգի, բացի Մեղաւորեանից ու Կաֆեանից։ Ինձ ծանօթ անձնաւորութիւններից ես այդտեղ գտայ Արփիարին, Լ. Բ.-ին և Շ.-ին, իսկ միւսներին չէի ճանաչում ու չեմ էլ յիշում անունները։

Ներս մտնելուս պէս՝

— Ահաւասիկ, թող պ. Խանազատը մեզի դատաւոր ըլլայ,—ասաց Արփիարը։—Ասացէք, խնդրեմ, շարունակեց նա խօսքը ինձ ուղղելով,—միթէ Պօլսոյ մէջ մօտաւորապէս ամենակարող, ամենաինթելիժան հայերը մենք, հոս տեղի գրականագէտներս չե՞նք, և միթէ դուք, որ Պօլսոյ ազգաբնակչութիւնը բնաւ չէք ճանչնար, եկեր ու մի քանի օրվան մէջ մեզմէ աւելի ինթելիժան և կարող մարդի՞կ գտած էք հոս։

Առաջին անգամից ես ոչինչ չը հասկացայ Արփիարեանի խօսքերից, բայց յետոյ եղած վիճաբանութիւնից հետզհետէ ըմբռնեցի թէ ինչումն է խնդիրը։

Ծրագրային խնդիրների վերաբերեալ վիճաբանութիւնները վերջանալուց և ընկերներիս հետ որոշ համաձայնութեան գալուց յետոյ, Արփիարը և իր ընկերները կազմակերպչական հարց էին բարձրացրել այն մտքով, թէ ի՛նչ մարդկանցից պիտի լինի կազմված Պօլսի Հնչակեան կազմակերպութեան վարչական խորհուրդը։ Նրանք չէին կամեցել բաւականանալ այն դերով, ինչ որ Մեղաւորեանն էր մտածում նրանց տալ, այն է՝ լինել նիւթապէս օժանդակիչ լոկ մի խումբ և չը խառնվել կազմակերպութեան ներքին գործերին։ Ոչ միայն նրանք չէին ընդունել այդ առաջարկը, այլ և սաստիկ վիրաւորված էին այդ առաջարկից, ասելով, որ իրանք, լինելով ոչ միայն Պօլսի այլ և ամբողջ Թիւրքահայերի մտաւոր կեանքին տոն տուողները, պէտք է, և բնականօրէն, այդ հայերի ազատագրական շարժումը ղեկավարողները լինեն։ Նրանք անկարող էին երևակայել անգամ, թէ գրականագէտներից դատ կարող են Պօլսում գտնվել մարդիկ, որոնք ընդունակ լինեն յեղափոխական գործերը վարելու և որոնց կարելի լինի այդպիսի մեծ ու պատասխանատու գործեր վստահանալ։ Նրանք անկարող էին հասկանալ անգամ, որ, յեղափոխական լինելու և ազատագրական շարժումներ ղեկավարելու համար, բոլորովին բաւական չէ դեռ գրականագէտ կամ նոյնիսկ մեծ «ինթելիժան» (ինտելիգենտ) լինելը, այլ որ դրա համար ամենից առաջ հարկաւոր է ունենալ յեղափոխական ջիղ և յեղափոխական տեմպերամենտ։ Ընկերներիս այդ մասին տուած բացատրութիւնները, կարծես թէ, անհասկանալի էին մնում Արփիարին ու իր ընկերներին։ Նրանք մինչև իսկ չէին կարողանում հաւատալ, թէ Պօլսում կարելի է եղել գտնել այնպիսի անձնաւորութիւններ, որոնք գէթ մասամբ համապատասխան լինեն այն պահանջներին, որ անհրաժեշտ են իրանցից աւելի լաւ ղեկավարներ լինելու համար։

— Կաղաչեմ, ըսէք մեզի,—ասում էին Արփիարը և իր ընկերները,—որո՞նք են հոստեղի վարչական խորհուրդի անդամները։ Մենք բոլոր կարող երիտասարդները կը ճանչնա՛նք և կը հաւատանք, որ առոնցմէ և ոչ մէկը ձեր վարչութեան մէջ կայ։

— Նախ պէտք է իմանաք, պարոններ,—ասում էին ընկերներս,—որ մենք իրաւունք չունենք անուններ տալու, որ դուք ձեր քթից այն կողմը ոչինչ էլ չէք տեսնում և ի զուր էք կարծում, թէ ճանաչում էք Պօլսի երիտասարդութիւնը։ Վերջապէս պէտք է իմանաք, որ մեր վարչական խորհուրդը կազմված է ընտրական սիստեմով, այլ ոչ թէ նրան մենք ենք նշանակել, այնպէս որ եթէ նոյնիսկ մենք շատ էլ ցանկանանք գործերի ղեկավարութիւնը ձեր ձեռքը յանձնել, դարձեալ անկարող կը լինենք։ Ո՞վ է մեղաւոր, որ դուք չափազանց ուշացել էք. եթէ ժամանակին դուրս եկած լինէիք ձեր անտարբեր դրութիւնից ու յեղափոխական կազմակերպութիւններ ստեղծած լինէիք, շատ բնական է, որ դուք էլ այսօր սկսված գործի վարիչները կը լինէիք։

Վիճաբանութեան առարկայի հետ լաւ ծանօթանալուց յետոյ, ես, ի հարկէ, չէի կարող Արփիարին նպաստաւոր դատաւոր լինել։ Սակայն, չը կամենալով զրկվել այդ խմբակի նիւթական խոշոր աջակցութիւնից, որի մասին մի առանձին կերպով շարունակ շեշտում էին թէ Արփիարը և թէ իր ընկերները, ասելով որ թէ Պօլսում և թէ Զմիւռնիայում տասնեակ հազար ոսկիներ կան արդէն հաւաքված զանազան նըպատակներով, որ և շատ հեշտութեամբ իրանք կարող են ձեռք գցել յեղափոխական նպատակների ծառայեցնելու համար, չը կամենալով,—ասում եմ,—խոստացվող այդ խոշոր նիւթական աջակցութիւնից զրկվել, ես փորձեցի մի յայտնի կոմպրոմիս անել։

—Աշխատեցէք,—ասացի,—կարճ ժամանակի միջոցում ձեր խմբակը փոքր ի շատէ ստուարացնել, և այն ժամանակ մենք կառաջարկենք մեր վարչական խորհրդին, որ ձեզնից էլ մէկ ներկայացուցիչ ընդունէ իր մէջ։

Այս առաջարկս թէև իսկոյն չընդունվեց, բայց և չը մերժվեց. Արփիար և իր ընկերները, ասելով որ այդ մասին կը խորհեն ու մի քանի օրից կը պատասխանեն, վեր կացան գնալու։

Ճիշտ այդ միջոցին Մեղաւորեանը դիմելով նրանց՝

— Գիտէ՞ք, պարոններ,—ասաց,—մի քանի օրից յետոյ այստեղ՝ Պօլսում մի մեծ ժողովրդային ցոյց պիտի կատարվի, որի համար պատրաստութիւններ ենք տեսնում և փողի անհրաժեշտ կարիք կայ. չէ՞ք կարող արդեօք մի 20—25 ոսկի տալ մեզ, գէթ փոխարինաբար։

Այս համեստ առաջարկը լսելով, տասնեակ հազար ոսկիների անունից խօսող պարոնները շատ վատ դրութեան մէջ ընկան յանկարծ. նրանք բոլորն էլ բնազդաբար ձեռքները գրպանները տարան, միմեանց երեսի նայեցին և մի երկու րոպէ շփոթութեան մէջ ընկան։

— Կը ցաւիմ, որ քովս բոլորովին ստակ չկայ,—ասացին նրանք համարեա թէ միաժամանակ.—Սակայն 20—25 ոսկին բան մը չէ,—աւելացրին նրանք,—վաղը կամ միւս օր մենք ձեզի կը հասցնենք։

Սրանով էլ վերջացան մեր բանակցութիւնները և նրանք ցրվեցին։

Խոստացված գումարը նրանք մեզ, ի հարկէ, չը հասցրին։ Մեր սկսած բանակցութիւնն էլ դրանից յետոյ շարունակութիւն չունեցաւ։ Գում-Գափուի ցոյցից յետոյ ես և Մեղաւորեանը հեռացանք Պօլսից (Կաֆեանը աւելի առաջ էր հեռացել) և ինձ թւում էր, որ ես այլևս հազիւ թէ պիտի տեսնեմ Արփիարին ու իր ընկերներին։ Բայց ես Արփիարին տեսայ շատ աւելի շուտ, քան կարող էի ենթադրել, այն է Գում-Գափուի ցոյցից ընդամենը $1^1/_2$—2 ամիս յետոյ և այն էլ Երևանում։

Բայց այդ մասին միւս անգամ։

Խ. Ազատ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՈՍՏԻԿԱՆԱՊԵՏԻ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

—

Խուզարկու բաժնի կառավարիչ Եւտուշէվսկուն, 1-ին և 2-րդ ոստիկանատների պրիստաւներ՝ Լէվաշովին և Դաւիդովին շնորհակալութիւն է յայտնված օրինակելի ծառայութեան համար։

—

Յայտնում եմ բոլոր պրիստաւներին ի գիտութիւն, որ ընդամենը ապառիկ տուրքերի քանակը հասնում է 674,362 ր. 16 կոպէկի։ Այսպիսի անմխիթար երևոյթի պատճառն է նախ այն հանգամանքը, որ պարտքատէրերը խուսափել են ինքնակամ կերպով իրանց պարտքը վճարելուց, և երկրորդ, որ ոստիկանութեան պաշտօնեաները իր ժամանակին կտրուկ միջոցներ ձեռք չեն առել։

Առաջարկում եմ բոլոր պրիստաւներին ձեռք առնել աւելի եռանդուն միջոցներ՝ ժողովելու բոլոր պետական տուրքերը մինչև մարտի 15-ը։

«ՅՈՒԶԻՉ ԼՈՒՐԵՐԻ» ԱՌԻԹՈՎ

—

«Столичная Почта» թերթի № 228-ում մի բաւականին հետաքրքրական յօդուած է նուիրված ռուս-թիւրքական պատերազմի մասին ներկայումս այնպէս յաճախ կրկնվող լուրերի քննութեան։ Յիշելով այն «յուզիչ լուրերը», որոնք միաժամանակ գալիս են թէ Մօտաւոր և թէ միևնոյն ժամանակ Հեռաւոր Արևելքից, յօդւածի հեղինակը աշխատում է պարզել դրանց հիմքերը և դուրս բերել իր եզրակացութիւնները։

Մի կողմ թողնելով այն կտորները, որոնք վերաբերում են Հեռաւոր Արևելքից ստացված լուրերին, որոնց հեղինակը առանձին նշանակութիւն չէ տալիս, մենք կրճատ թարգմանութեամբ կը բերենք յօդւածի այն մասերը, որոնք վերաբերում են ռուս-թիւրքական յարաբերութիւններին։

«Փոթորիկը, այսինքն պատերազմը Ռուսաստանի և Թիւրքիայի միջև, պէտք է բռնկի ոչ ուշ, քան եկող գարունը—դա է Կովկասից և Կ. Պօլսից ստացվող բազմաթիւ տեղեկութիւնների ընդհանուր տոնը. Թիւրքիան, ինչպէս ասում են, պատրաստվում է պատերազմի, ըստ երևոյթին յոյս ունենալով պատերազմով նորից վառել իր ժողովրդի հանգչող կրօնական ու քաղաքական ֆանատիկոսութիւնը, հեռացնել ժողովրդի ուշադրութիւնը երկրի ներքին ողբալի դրութիւնից, ժողովրդական կռիւ սկսելով դարևոր թշնամու դէմ և այդպիսով պահպանել իր փտած պետական օրգանիզմը։

«Ի նկատի ունենալով այս ամենը Կովկասում, մանաւանդ զինուորականների մէջ, այն ընդհանուր կարծիքն է տիրում, թէ պատերազմն անխուսափելի է»։

Ապա յօդւածագիրը մատնանիշ լինելով ռուս-ճապօնական պատերազմի անհաւանականութիւնը ասում է.

«Նոյնպէս էլ այժմ չը կան լուրջ հիմունքներ Ռուսիայի և Թիւրքիայի կռւի համար։ Աւստրօ-Ունգարիան պատրաստվում է կլանելու Բալկանեան թերակղզին իսկ Ռուսաստանի կողմից ոչ մի այդպիսի բան չէ լսվում։ Մակեդօնիայում, Հայաստանում, մասամբ և Արաբիայում գնալով զարգանում է յեղափոխական շարժումը ընդդէմ Թիւրքիայի։ 50-ական և 70-ական թւերին XIX դարում Ռուսաստանը եռանդով պաշտպանում էր այդպիսի շարժումները ընդհանրապէս քրիստոնեայ և մասնաւորապէս սլաւօնական երկիրներում, իր պատմական միսսիան յայտարարելով Արևելքի քրիստոնեաների և մանաւանդ սլաւօնների օժանդակումն ու պաշտպանութիւնը։ Ներկայումս այդպիսի ոչ մի բան չէ լսվում։ Ընդհակառակն, Ռուսաստանը շարունակ յայտարարում է սուլթանի բարձրագոյն իրաւունքների անձեռնմխելիութեան մասին և իր պատմական միսսիայից այդ հրաժարումը հնչում է անկասկած բոլորովին անկեղծ։ Մակեդօնիայի համար պահանջվող ռեֆորմները բոլորովին խաբուսիկ (призрачный) բնաւորութիւն են կրում, ամենևին չեն բաւարարում մակեդօնացիների դրութիւնը և իսկապէս ոչ մի կերպ չեն դիպչում սուլթանի իրաւունքներին ու շահերին։ Աւելի մեծ չափով դա ճիշտ է Հայաստանի վերաբերմամբ։ Ոչինչ չանելով Թիւրքիայում հայերին կոտորածից պաշտպանելու համար, Ռուսաստանը իր դէմ գրգռեց և իր հպատակ հայերին։ Այսպիսով Թիւրքիան այժմ ոչ մի պատճառ չունի Ռուսաստանի դէմ գրգռվելու համար։

«Այս տեսակէտից մենք տրամադիր ենք խիստ ուռցրած համարելու պատերազմի մասին տարածված յուզիչ լուրերը և առ այժմ հիմք չենք գտնում լուրջ կերպով յուզվելու մօտիկ ապագայի մասին, թէև, ի հարկէ, չենք կարող ուրանալ, որ պատերազմի մասնաւոր երկիւղ կայ և որ դա կարող է սաստկանալ, եթէ Ռուսաստանը թոյլ տայ իրան անհեռատես գտնվել և սխալներ գործել»։

Հերքելով ռուս-ճապօնեան պատերազմի հնարաւորութիւնը, յօդւածագիրը վերջացնում է՝ իր խօսքը դարձնելով կրկին դէպի Մօտաւոր Արևելքը.

«Ինչ վերաբերում է Թիւրքիային, թէև նրա հետ պատերազմելու լուրջ հիմքեր չը կան, սակայն, ինչպէս մենք արդէն ասացինք, այդպիսի պատերազմի հնարաւորութիւնը հերքել չէ կարելի, քանի որ Թիւրքիայի նման փտող պետական կազմերը յաճախ դիմում են բոլորովին անպէտք պատերազմի, ինչպէս փրկութեան վերջին խարիսխի։ Նոյնպէս ոչ մի կասկած չը կայ, որ այդպիսի պատերազմը, եթէ նա չը բարդանայ մի որևէ ուրիշ կռւով, Ռուսաստանի վերաբերմամբ լուրջ վտանգ չէ սպառնում նոյնիսկ և այժմ, թէև կարող է նրա համար խիստ ծանր լինել։ Դժբաղդաբար, պատերազմական հնարաւոր գործողութիւնների ասիական թատերաբեմում մեզ համար շատ բան է փչացած։ Եթէ Ռուսաստանը յիրաւի տեսնէր Թիւրքիայի քրիստոնեաներին պաշտպանելու մէջ իր պատմական միսսիան, ապա Թիւրքիայի հետ ամեն մի կռւի դէպքում մենք կունենայինք մի այնպիսի դաշնակից, որը խիստ կը թեթևացնէր պատերազմը։ Եթէ հայերն իմանային, որ Ռուսաստանի յաղթելու դէպքում իրանց երկիրը ամբողջովին կարող է միանալ այս վերջինին և օգտվել նրա մէջ աւտօնօմիայով, եթէ Ռուսաստանը յարգէր իր հպատակ ժողովուրդների ազգային ձգտումները, և ոչ թէ ձգտէր նրանց ճնշելու, այն ժամանակ Թիւրքիան գուցէ չէր էլ համարձակվի մըտածել պատերազմի մասին Ռուսաստանի հետ ասիական սահմանում»։

Այո, շատ ճշմարտութիւններ են յարգելի յօդւածագրի այս վերջին խօսքերը—կասենք մենք—որոնք սակայն, դժբաղդաբար, ասվում են շատ ուշ, այն ժամանակ միայն, երբ դանակը ոսկորին է հասնում։

Լ. Մարկոսեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

◆ «Մշակի» հետեւեալ համարը, Տեառնընդառաջի տօնի պատճառով, լոյս կը տեսնի շաբաթ, փետրվարի 16-ին։

◆ Երեքշաբթի, փետրվարի 12-ին, կայացաւ մահմեդականների երեկոյթը Թիֆլիսի մահմեդական բարեգործական ընկերութեան օգտին արտիստական ընկերութեան դահլիճում։ Երեկոյթին մասնակցում էին մահմեդական օրիորդներ և տիկիններ եւրոպական զգեստներով, մահմեդական տղամարդիկ, հայ, ռուս, վրացի հասարակութիւնների ներկայացուցիչներ։ Երեկոյթին այցելութիւն արեց կոմսուհի Վօրոնցօվա-Դաշկօվա։ Կոմսուհուն հանդիպեցին մահմեդական կանայք սանդուղքի գլխին և, մատուցանելով մի փունջ, ողջունեցին նրա այցելութիւնը։ Կոմսուհին սեղմեց բոլորի ձեռքը։ Յետոյ սկսեցին պարեր՝ եւրոպական և ասիական։ Ի միջի այլոց ընդհանուրի ուշադրութիւնը գրաւեց մի վեց տարեկան թուրք տղայ իր հմուտ պարով։ [illegible] բաժնում երգեցին օպերային երգիչներ Օկունեվա, Մախին և Սիբիրեակօվ։ Հանդիսականների թիւը սահմանափակ էր։ Հասոյթի քանակը դեռ որոշակի յայտնի չէ։ Երեկոյթի կառավարչուհին էր տիկին Պետերսոն։

◆ Ստացանք. 1) Թիֆլիսում, պ. Աղասի Մելիք-Այվազեանից 10 րուբլի, մի օրինակ «Մշակ» ձրիաբար ուղարկելու Նուխու հայոց ծխական դպրոցին. 2) Պետերբուրգից, պ. Ամիրեանից—10 ր., մի օրինակ «Մշակ» ձրիաբար ուղարկելու Պարսկաստանի հայ դպրոցներից մէկին, ի յիշատակ հանգուցեալ Վ. Մութաֆեանի. 3) Պետիգօրսկից, տեղական թատերասիրաց խմբի կողմից, պ. Գր. Բեգլեանից 13 ր. 71 կ.—զուտ արդիւնք փետրվ. 3-ին հայոց թատրոնի 50-ամեայ յոբելեանի առիթով տրված ներկայացման. այդ գումարը յատկացված է հիմնելիք հայ թատրոնական ֆոնդին։

◆ «Պօտենցիալ» ֆիրման, որ Մաղաթեան կղզում հիմնել է էլեկտրական կայարան, դիմել է քաղաքային վարչութեան, խնդրելով թոյլատրել քաղաքում սիւներ կանգնեցնել և էլեկտրալարեր անցկացնել՝ աբոնէմէնտներին էլեկտրական լոյս մատակարարելու համար։ Քաղաքային վարչութիւնը թոյլատրել է այն պայմանով, որ ֆիրման փողոցները լուսաւորելու համար նրա ցուցմունքով 8 գոգաւոր լապտերներ շինէ, իւրաքանչիւրը 400 մոմի լոյսի զօրութեամբ։

◆ Շուշով քաղաքի հեռախօսները կարգի կընկնեն։ Անհրաժեշտ պարագաները ստացվել են Պետերբուրգից և եռանդով աշխատանք է սկսվել։

◆ Թիֆլիսի էլեկտրաքարշի ընկերութիւնը դիմել է քաղաքային վարչութեան, խնդրելով՝ թոյլատրել Նաւթլուղի էլեկտրաքարշի համար էլեկտրականութիւն հաղորդող մալթուղները անցկացնել օդով և ոչ թէ հողի միջով։ Քաղաքային վարչութիւնը որոշել է թոյլատրել, միևնոյն ժամանակ առաջարկելով ընկերութեան՝ գիծը լուսաւորելու համար շինել 10 գոգաւոր լապտերներ։

◆ Թիֆլիսի բուսաբանական այգին պատրաստել է մեծ քանակութեամբ բանջարանոցի սերմեր՝ ձրիաբար զանազան շինական դպրոցների և մասնաւոր անձանց ուղարկելու համար։

◆ Թիֆլիսի նահանգապետ Լօղինօ-Լօղինսկին փետրվարի 12-ին մեկնեց Ախալցխայի գաւառը։

◆ Թիֆլիսի քաղաքային ծառայողների ծայրայեղ կարիքը ստիպեց վերականգնել 1901 թ. դադարած քաղաքային փոխատու-խնայողական կասսայի գործունէութիւնը։ Կասսայի հին կանոնադրութիւնը քննելու համար այսօր կը կայանայ այն մասնաժողովի նիստը, որ ընտրվել է քաղաքային ծառայողներից։

◆ Թիֆլիսի նահանգական վարչութիւնը օրինականացրել է «Թիֆլիս քաղաքի և Թիֆլիսի գաւառի այգեպան-կալպալառոնների արհեստակցական միութիւնը»։

◆ Կովկասի Փոխարքայի խորհրդի առաջիկայ նիստերից մէկում գիւղատնտես Ս. Սահակեանը կարդալու է իր զեկուցումը այս տարի մորեխի դէմ կռուելու գործի կազմակերպութեան մասին։

◆ Գերմանական խոշոր ֆիրմաներից մի քանիսը դիմել են Թիֆլիսի բուսաբանական այգու վարչութեան, խնդրելով ուղարկել իրանց Կովկասի կաղնու տեսակները, որոնք շատ յարմար են արտասահմանեան կահկարասիքի համար։ Կովկասի կաղնին, ինչպէս յայտնի է, տարբերվում է իր ամրութեամբ։ Այգու վարչութիւնը արդէն ուղարկել է կարմիր և սպիտակ կաղնու տեսակները։

◆ Դաբաղխանու բանւորները դիմել են քաղաքային վարչութեան, խնդրելով միջամտել [illegible] մինչև ծագած միջնադէպը։

◆ Կարսի երկաթուղագծի վրա գնացքները այժմ երթևեկում են կանոնաւոր կերպով։ Վերջին երեք օրում այնպիսի ձիւն էր եկել, որ գնացքներն ուշանում էին նոյնիսկ 9 ժամով։

◆ Թիֆլիսի վաճառականների ընկերութեան ժողովում, քննելով Խօսրովի քարվանսարայի հրկիզեալներին օգնելու հարցը, վճռվեց իւրաքանչիւր վնասված վաճառականի տալ 25-ական րուբլի միանուագ նպաստ։ Բացի դրանից որոշվեց ամենից շատ վնասվածների համար յատկացնել 1060 ր.։ Մինչև օրս նպաստ ստացվել է Վիսոցկուց՝ 20 ր., Բալլէից՝ 20 ր., Ցինդէլից՝ 15 ր.։

◆ 10-րդ քաղաքամասի ոստիկանութիւնը փետրվարի 11-ին, գիշերվայ ժամը 2-ին, խուզարկութիւն է կատարում Գօրեյսկի փողոցում, Դիդուբէում, № 2 տանը։ Անդրկ. երկաթուղիների գլխաւոր արհեստանոցների փականագործ Կուլչերմանի

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ՀՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

—

Լոնդոն, 2 յունվարի

Դիտուած թէ ինքնաբերաբար, նորութիւն մը ստեղծելու փութաջանութեամբ, եւրոպական այս կամ այն մայրաքաղաքի մամուլի թղթակիցները սովորութիւն ունին ժամանակ առ ժամանակ այնպիսի լուրեր հաղորդել՝ որ գործին ծանօթ անհատի մը համար ծիծաղի նիւթ կը համարուին, թէպէտև կայ հսկայ զանգուածը մը ընթերցող հասարակութեան մէջ՝ որ այդպիսի լուրեր հալած իւղի նման կուլ կուտայ։

Այս պարագան ատեն մը ընդհանրական էր Ռուսաստանի վերաբերմամբ՝ մասնաւորապէս անգլիական մամուլի մէջ։ Երբ թղթակիցներ լուր չգտնէին հեռագրելու արժան, տեղի կուտային բացառիկ յօդուածներու, ծայր տալով այնպիսի եղելի և անշահ տեղեկութեանց, որ ձանձրոյթ կը զգայ մարդ կարդալու։ Հիմա, գոնէ, Ռուսաստանով զբաղելու մօդան անցած է, թէև ոչ բոլորովին մեռած։ Որովհետև, եթէ վաղը հեռագիր մը հասնի թէ՝ Դումայի մէջ իրարանցում և այլն է պատահած, միւս շաբթու կը հանդիպիս երկար յօդուածներու, այնպիսի նիւթոց վրայ՝ որ կրկին ու կրկին լսած ես և կարդացած։

Բայց հարցը բնաւ չի հիննար Թիւրքիոյ վերաբերմամբ։ Ո՛վ որ ընդունակութիւն ունի նորաձև ոլորուն ոճերով խնդիր մը յարուցանել Թիւրքիոյ մասին, ըլլայ դա Բալկաններու կամ Հայաստանի վերաբերմամբ, յիշատակելի տեղ մը կը գրաւէ մամուլին մէջ։ Ենթադրութիւններն ու գուշակութիւնները կը զանազանին գրողին ու թերթին ուղղութեան համաձայն։

Օր մը «բարենորոգումներ» կը մերժուին Մակեդոնիա մեծ պետութեանց եռանդուն ջանքերով։ Յաջորդ օրը թիւրք պաշտօնեաներ «քրիստոնեայ աւազակները» պատժելու համար գիւղեր ու գիւղացիներ կոչնչացնեն։ Անգամ մը յանցաւորը թիւրքն է. ուրիշ մը կողմէ՝ նոյն քրիստոնեաները իրենք՝—յոյներ, բուլղարներ, մակեդոնացիներ, և այլն—որ իրար սպաննելով և իրար կեղեքելով կը սորվին թիւրք կառավարութեան միջամտութիւնը։

Եղան մարդիկ՝ որ մինչև իսկ հաղորդեցին թէ յառաջդիմութեան նախանձախնդիր Աբդիւլ-Համիդ, գոհացում տալու ձգտումով իր այդ իղձալին, մտադիր է Դամասկոս ելեքտրականութիւն մտցնել և այդ ոյժով գործարաններ բանալ... Հապա ինչ ըսենք անգլիացիի մը՝ որ իրեն շնորհուած մէջիտիէ շքանշանին փոխարժէքը հատուցանելու թափով օրաթերթի մը մօտ 1 միլիոն ընթերցողաց կը յայտնէր թէ՝ սուլթանն այնքան «փափկասիրտ, զգայուն և համակրելի» հոգի մը ունի, որ անգամ մը իր շուներէն մէկին հիւանդութեան պարագային ինք ևս տկարացած և ախորժակը կորսնցուցած է քանի մը օր...

Եթէ այս լուրերը զետեղուէին կատակաբան թերթերու մէջ, ոճէ խիստ ծիծաղ կառթէր ու յաջորդ րոպէին կը մոռցուէր։ Բայց երբ կը ներկայացուին իբրև մասնաւոր թղթակցութիւն և գրողն ալ քեզ կը վստահեցնէ թէ «արժանահաւատ աղբիւրներէ» ստացած է այս «կարևոր» տեղեկութիւնները, դէմքդ կը մռայլի և կը սկսիս մտածել...

Անգամ մըն ալ այսպիսի ծիծաղաշարժ լուր մը հաղորդուած էր սուլթանի մարդասիրութեան մասին, և հիմօրիկ գրող մը, ձեռք առնելով խնդիրը, աւելցուցած էր թէ՝ եթէ սուլթանէն խնդրեն որ պատուակալ նախագահ լինի մանուկներ չարչրկելու և տանջելու դէմ կռուող կուսակցութեան, սիրով կընդունի և անդամներն ալ կը վստահեցնէ թէ՝ կեանքը զոհել իսկ պատրաստ է տարփելի փոքրիկներուն համար, մասնաւորապէս հայ մանուկները, որոնց համար մասնաւոր գորով մը կը տածէ։

Հետևաբար, այս բոլորին տեղեակ ըլլալէ վերջ, երբ անցեալ օր «Daily Telegraph»-ը բանալով Վիէննայէն Թիւրքիոյ վերաբերմամբ թղթակցութիւն մը տեսայ, ձմեռուան այս դաժան օրերուն զուարճութեան շարժառիթ մը եղաւ։ Ես, քիչ մը սկեպտիկ և քիչ մըն ալ սինիկ մը լինելով, խնդացի. բայց լուրը շատ ալ թեթև չէ, և թերևս ըլլան այնպիսիներ՝ որոնք լրջօրէն նային գործին և ովսաննաներ երգեն։

Ի՞նչ էր հեռագիրը։—Սուլթանը ահ ու սարսափի մէջ է ինկեր. գիշերները քունը մղձաւանջներով և ցերեկները հանգիստը հոգետանջութիւններով խանգարուած են։ Յաճախակի խորհրդականները կը կանչէ և խորհրդակցութիւններ կընէ։ Դրութիւնը յուսահատական է։ Սուլթանիզմի մահազանգը կը ղօղանջէ։ Ազատ Թիւրքիա. ազատ Մակեդոնիա. ազատ Հայաստան. ազատ Ասիա, ամենուրեք... Ուտոպիստ վիպագիրներ իսկ այսքան յանդգնութիւն չէին ունեցած։ Բայց իրողութիւնը մէջտեղ է. սուլթան անհանգիստ է. գաղտնի ռազմային նախապատրաստութիւններ կը տեսնէ՝ անակնկալներու դիմադրելու դիտումով։ Եւ այս բոլորը ինչո՞ւ... Որովհետև, ինչպէս «Թէլէգրաֆ»-ի բանիբուն թղթակիցը կըսէ, Թիւրքիոյ գերիշխանութեան ներքև հաւաքուող բոլոր ազգութեանց յեղափոխական կուսակցութիւնները, ի թիւս որոց նաև հայ յեղափոխականները, յանձին Հ. Յ. Դաշնակցութեան, համերաշխութեան և համագործակցութեան դաշինք են կնքած անխտիր ցեղի, կրօնի ու ազգութեան, միահամուռ ոյժերով կռուելու Թիւրք բռնակալ րէժիմին դէմ և միանգամայն զայն տապալելու նպատակով։ Այս համագործակից կուսակցութիւնները, բացի մեր պատկառելի Դաշնակցութենէն, կը պարունակեն մակեդոնական յեղ. կուսակցութիւնները, երիտասարդ Թիւրքերը և այլ Թիւրք յեղ. ոյժերու զանազան հատուածները, քիւրդ դժգոհ տարրերու պետերը, և այլն, և այլն... Դեռ աւելին կայ. մահմեդական համագործակից կռուողներ, վախնալու համար իրենց քրիստոնեայ պաշտօնակիցները կրօնական մոլեռանդութենէ, որոշած են միշտ իրենք յառաջամարտիկ ոյժ դառնալ, այսինքն, պարզ խօսքով, յարձակողական դիրքը միշտ իրենք ստանձնեն, որպէս զի խնդրին կրօնական գոյն չտրուի։ Եւ այս համերաշխութեան դաշինքի անմիջական արդիւնքն է որ վերջերս զանազան գլխաւոր քաղաքները Ասիոյ՝ ամբոխային ընդվզումներ տեղի ունեցած են, միշտ Թիւրքերու նախաձեռնութեամբ, որոնց մասին, ցաւալի է տեսնել, «Թէլեգրաֆ»-ի Վիէննայի թղթակիցը միայն լուր ունի, և ո՛չ իսկ «Թայմզ»-ի մասնաւոր գործակատարները՝ որոնք այդ անկիւնները կը շրջագային միշտ և ամեն ինչ կը տեղեկագրեն։

Ինչպէս սկիզբէն յայտնեցի, ես սկեպտիկ եմ և դիւրաւ չեմ համոզուիր կարդացածիս ու լսածիս։ Բայց, տարակոյս չունիմ որ «Երկրի Ձայնի» խմբագիրը հաճուի լուրերն և այս գայլ ու ոչխարի entente cordiale-ը իր թերթի կարճատև գոյութեան և պրօպագանդին արդիւնքը համարել։ Այսքանը որ կրցինք ձեռք բերել, ալ ինչպէս խեղճ սուլթանը ահ ու վախի չենթարկուի։ Ի՞նչպէս և ի՞նչ սրտով հանդիստ նստէ ու ճաշէ։ Բաւական ժամանակէ ի վեր, կը յառաջանայ թղթակիցը, այսպիսի տարաձայնութիւններ կային. սակայն, որքան ատեն որ հեռու և բաժան կը գործէին, սուլթան երկիւղի պատճառ չունէր, բայց հիմա... Ամեն անգամ որ երևակայութեանս առաջ կը բերեմ սուլթանի հաւանական հոգետանջութիւնները՝ Եըլդըզ-Քէօշկի փարթամ փա[illegible] մէջ, հոգիս կը գալարուի մինչև իսկ ամբարիշտ փորձութիւնը կունենամ 100,000 արենակից զոհերը մոռնալ և վշտահար միապետը խղճալ...

բնակարանում գտնվում են զանազան գործիքներ, կեղծ դրամներ պատրաստելու համար, մի մեծ կնիք՝ մակագրված «կօմմունիստ-տերրորիստների խմբակ», որի վրա փորագրված է դագաղ, դաշոյն, ատրճանակ։ Ձերբակալված Կուպերմանը բացատրեց, որ կնիքը այդ բոլոր իրերը ստացել է Թիֆլիսի բնակիչ Միխայիլ Շերնէրօվիչից։

◆ Փետրվարի 12-ի երեկոյեան Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան մէջ կայացաւ դումայական տնտեսական մասնաժողովի և հրաւիրված մի քանի տեղեակ անձերի նիստը։ Քննվում էր մսի թանգանալու խնդիրը։ Տեղեակ անձինք մսի թանգանալը բացատրեցին նրանով, որ Հիւսիսային Կովկասից և Թիւրքիայից այնպէս մեծ քանակութեամբ անասուններ չեն բերում, ինչպէս սկզբներում։ Ի նկատի պէտք է ունենալ նաև այն հանգամանքը, որ այժմ մսացուները ուղարկվում են Ռուսաստան, ուր գները աւելի թանգ են, քան Թիֆլիսում, իսկ Թիւրքիայից էլ վերջին ժամանակները, անհասկանալի պատճառներով, անասուն բոլորովին չեն բերում։ Լսելով այս ամենը, մասնաժողովը որոշեց. 1) հարցնել Կովկասի բոլոր քաղաքներից՝ թէ մսի գինը շուկայում ի՞նչքան է. 2) խնդրել քաղաքային վարչութեան տեղեկութիւններ ժողովել՝ չը կա՞յ արդեօք նոր յարմար շուկայ, որտեղից կարելի էր անասուն բերել տալ Թիֆլիս. 3) տեղեկութիւններ ժողովել Թիւրքիայից անասուն չը բերելու պատճառների մասին և այնտեղ գոյութիւն ունեցող անասունների գների մասին. 4) խնդրել քաղաքային անասնաբոյժին տեղեկութիւններ հաղորդել մասնաժողովին, թէ ո՞րքան է անասուն մորթվում օրական և ի՞նչ գնով է վաճառվում նրանցից իւրաքանչիւրը շուկայում։

◆ Այսօր, երեկոյեան ժամը 7-ին, բժշկական ընկերութեան մէջ տ. Ս. Վ. Արզութեան-Երկայնաբազուկը մի դասախօսութիւն կը կարդայ «Երեխաների բարոյական ազատութիւնը» թեմայով։ Ծրագիրը հետևեալն է. 1) երեխաների փչանալու գլխաւոր պատճառները. 2) ընտանիքի դերը այդ յանցանքի մէջ. 3) դպրոցի դերը. 4) հասարակութեան դերը. 5) ինչպէս պաշտպանել երիտասարդութիւնը բարոյական սպանութիւնից. 6) երեխաների կլուբ. 7) կլուբի անդամների դերը. 8) ինչպէս իրականացնել կլուբ հիմնելու գաղափարը. 9) Դրեզդէնի երեխաների կլուբը։

◆ Բագւում և Գանձակում մի խումբ ինտելիգենտ մահմեդականներ, տեղեկանալով որ Փոխարքայի անունով հեռագիր է ուղարկված «Մօլլա Նասր-Էդդին» երգիծաբանական շաբաթաթերթը փակելու խնդիրքով, միջամտել են գործին և աջողեցրել են համոզել իրանց հաւատակիցներին յետ կասել իրանց մտքից։

◆ Թիֆլիսի նահանգական վարչութիւնը օրինականացրել է «Վելիսցիխէի ծննդականների կասսա», որ նպատակ ունի միանուագ նպաստներ տալ կասսայի անդամներին։

◆ Քաղաքիս սապնագործական գործարանները դիտող մասնաժողովի համար Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը իբրև իր ներկայացուցչի ընտրել է Իսահակ Լիսիցեանին։

◆ Գանձակի նահանգապետը թոյլատրել է Նուխու գաւառի Դաշբուլաղ գիւղի բնակիչ Սարգիս Յարութիւնեանցին՝ բանալ իր մայրենի գիւղում ձրի գրադարան-ընթերցարան «Բերծ» անունով։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Փետրվարի 11-ին, ցերեկվայ ժամը 4-ին, Մադատօվսկի փողոցում, իր խանութում, յանկարծակի վախճանվեց Զաքաթալա քաղ. բնակիչ Մկրտիչ Մուսիեվը, 58 տարեկան։ Վախճանվածի դիակը տարվել է Միքայէլեան հիւանդանոց։

◆ Փետրվարի 11-ին, գիշերվայ ժամը 1-ին, ոստիկանութիւնը Գօրիյսկի փողոցում. անդրկովկաս. երկաթուղային գլխաւոր արհեստանոցում ծառայող Եակօվ Կուպերմանի բնակարանում խուզարկութիւն է կատարել, կասկածելով որ այնտեղ պատրաստվում են կեղծ դրամներ, որի ժամանակ գտել է զանազան գործիքներ կեղծ դրամներ պատրաստելու համար։ Կուպերմանը բացատրել է, որ նրա մօտ եղած գործիքները իրան են պատկանում և որ այդպիսիները Կուպերմանը ձեռք է բերել մի ամիս Միխայիլ Շերներօվիչի պատուէրը կատարելու համար։ Շերներօվիչի բնակարանը խուզարկելիս՝ գործին վերաբերեալ ոչինչ չէ գտել ոստիկանութիւնը։ Կուպերմանը և Շերներօվիչը ձերբակալված են։

◆ Փետրվարի 12-ին, երեկոյեան 8 ժամ 15 րօպէին, Արխանգելսկայա և Կախետինսկայա փողոցների անկիւնում անյայտ չարագործներ ատրճանակի երեք հարուածով սպանել են թիւրքահպատակ Յովհաննէսին, Մկրտչեանցի որդուն։ Չարագործները անյայտացել են։ Սպանվածի դիակը ուղարկված է Միքայէլեան հիւանդանոց։

ԲԱԳՈՒԻ ԼՈՒՐԵՐ

(Բագուի լրագիրներից)

◆ Բագուից համարեա ամենայն օր հայրենիք են վերադառնում գործազուրկ բանւորները։

◆ Կովկասեան երկաթուղիների վարչութեան տեղեկութիւնների համաձայն, վերջին ժամանակներս դէպի Անդրկովկաս մեծ քանակութեամբ ալիւր է ուղարկվում։ Այսպէս, յունվար ամսին Վլադիկավկազի երկաթուղիներով ամենայն օր ուղարկված է 30-ական վագօն. այժմ ուղարկվում է 35—40 վագօն, որոնցից 25 վագօնը ուղարկվում է Թիֆլիս, իսկ մնացածը մնում է Բագւում։

◆ Փետրվարի 6-ին Ս. Աթաբէգեանի նաւթահանքի բանւորները և վարպետները մի շարք տնտեսական պահանջներ ներկայացրին իրանց ֆիրմային։ Գործաթողների թիւը հասնում է 120 հոգու։

◆ Շուտով Բագւում խմբապետ Դեմուրեանը իր երգեցիկ խմբով մի համերգ է տալու՝ հանգուցեալ տաղանդաւոր երաժշտագէտ Մակար Եկմալեանի եկեղեցական երգերից կազմված։

◆ Փետրվարի 10-ին, երեկոյեան ժամը 6-ին, Բալախնի փողոցում տեղի ունեցաւ մի սոսկալի արիւնահեղ մենամարտ, որին զոհ գնացին մի քանի մարդիկ։ Բալախնի փողոցով, կառքով դէպի Շեմախինկա էին գնում բագուեցիներ Միրզա Կուլի Նաջաֆ Կուլի-օղլի, Միրզա Բաբա Հաջի Ալի Բաբա-օղլի և Աբդուլլահ Բալա Ահմէդ-օղլի։ Զագրօվայա փողոցի անկիւնում նրանց դիմացն ելան հակառակորդներ՝ Ալի և Հուսէյն Կուլի Գուլիեւները, Ֆարաջուլա Քէրիմ-օղլի, Մամէդ Սամէդ-օղլի, Միրզա-Աղա և Սէյիդ-Ալի Մուսա-օղլի, որոնք, հազիւ էր կառքը հաւասարվել իրանց, կրակ բացին կառքի մէջ նստողների վրա, որոնք նոյնպէս պատասխանեցին։ Բռնկվեց կատաղի հրացանաձգութիւն։ Երկու կողմից կրակեցին իւրաքանչիւրը 50-ից աւելի անգամ։ Վերջում երևաց, որ սպանվել են Միրզա Բաբա Հաջի Ալի Բաբա-օղլի և Աբդուլլահ Բալա Ահմէդ-օղլի և վիրաւորվել՝ Միրզա Կուլի Նաջաֆ Կուլի-օղլի երկու ոտքից։ Բացի կրակողներից, պատահմամբ վիրաւորվեցին 3-րդ ոստիկանատան քաղաքապահ-ոստիկան Աբդուլ Կադիր Գիւլ Ահմէդ-օղլի, Կուբանի գաւառի Անգելանա գիւղի բնակիչ Տախսուվար Զիւլֆուգար-օղլի, Վէլիջան Մաշադի Ալիջան-օղլի և պարսկահպատակ Մամէդ Ալի Ալի-օղլի։ Երբ հրացանաձգութիւնը, որ ահագին իրարանցում և շփոթութիւն ձգեց մօտակայ փողոցներում, վերջացաւ, դէպքի տեղը ժողովվեց խուռն ամբոխ և շրջապատեց սպանվածներին և վիրաւորվածներին։ Դիակները և վիրաւորներին ուղարկեցին Միքայէլեան հիւանդանոց։ Ինչպէս ասում են, կառքով գնացողները եղել են «ղօչիներից»։

◆ Փետրվարի 8-ի երեկոյեան «Ա. Ս. Մելիքօվ և ընկ.» նաւթարդիւնաբերական ընկերութեան բանւորները և վարպետները ստանալով բաւարարութիւն, աշխատանքները վերսկսեցին։

◆ Բիբի-Էյբաթի ընկերութեան նաւթահանքում փետրվարի 10-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին, հրդեհ ծագեց, որը պատճառեց 5000 րուբլու վնաս։

կատակ... կատակ կը կարծէք գրածներս։ Եթէ այդպէս է, ուրեմն միևնոյն դպրոցին կը պատկանինք։ Միայն թէ, պէտք է յիշենք որ ատոնք որքան որ ծիծաղ խլեն մեզնէ, ուրիշի արցունքի ու արեան գին են։ Այդ գրող թղթակիցը ինքն ալ մեզի չափ լաւ գիտէ, որ հաղորդածը ցնորական լուր մըն է,—դեռ աւելին, գիտէ մը,—պատրուակ մը անգլիական ու եւրոպական ընթերցող հասարակութեան առաջ՝ այսուհետև լսուելիք թիւրք բարբարոսութեանց պատճառները արդարացնող։ Չէ՞ մի որ իւրաքանչիւր պարտաճանաչ կառավարութեան պաշտօնն է «ժողովրդին շահերը պաշտպանել», ապստամբներուն գլուխը ջախջախելով, որոնք կուզեն երկիր, իշխանութիւն, օրէնք և իրաւունք տապալել... Ահա ամբողջ հոգին այդ անխոհեմ sensationalisme-ի։

Տարակոյս չունիմ որ Դաշնակցութեան օրգաններ, եթէ ձեռք բերեն այդ լուրը, իրենց թերթերուն ճակատը պիտի զետեղեն այդ։ Բայց ո՞վ է յիմարը, որ հաւատայ որ թէ մեր և թէ մակեդոնացի յեղափոխականներ հասած են այն գիտակցութեան՝ որպէսզի մէկ դրօշի ներքև գործեն։ Հնա՞ր է այդպիսի քայլ անանցմէ՝ որ Սարաֆօվ մը և Գարվանօվ մը կը սպաննեն։ Հնա՞ր է այդպիսի քայլ կազմակերպութեան մը՝ որ մէկ հատիկ անհատի մը դէմ կռուելու միակ միջոցը կը համարի խաւար դարերու զէնքը՝ սպանութիւն. այն անձին՝ որուն կը պարտի այսօր իր շարք մը տաւելութիւններն ու բարիքները. որը դեռ երեկ Արեւմտ. Բիւրօյի անդամ էր և որու ձեռքը դրուած էր կուսակցութեան գաղտնիքն ու գանձը...

Վարդօյի դրամ ուտելը չէ որ այսօր խեղճին 20 տարուան գործունէութիւնը անգութի մը ձեռքով վերջանալով՝ այրի մը և 3—4 որբեր կը թողու անտիրական, այլ որովհետև նա ատոնց սրբութիւններէն մի քանին շօշափած էր, հետևաբար՝ հերետիկոս մը։ Պիտի ըլլան այնպիսիներ՝ որ իրենց ներկայ վիճակը ողբան և հաւատաքննական օրերու մարդոց բաղդին վրայ նախանձին։

Ինչպէս կերևի, Վիէննայի թղթակիցը ծանօթ չէ այս ներքին հարցերուն, կամ, ծանօթ ըլլալով, դիտմամբ անտեսել կը ջանայ։ Մանաւանդ որ ատոնք ի նպաստ հալածականին չէ որ կը տպագրուին, այլ ի նպաստ հալածիչին։ Եւ այդ ընելու համար՝ հարկ է գործը փող ներկայացնել,—իրեն գոյութեան ինք իսկ տարակուսող յեղ. կազմակերպութիւնը ամեհի ու անհարկու ուժ մը՝ որպէս զի աւելի զօրաւոր շեշտ մը առնէ խնդիրը և կարեկցութիւնն ու համակրանքը դառնայ կարծեցեալ զոհ եղող իշխանութեան վրայ։ Իսկ այդ կազմակերպութիւնները, փաստ լինելով հանդերձ այս բոլորին, առիթը պատեհ համարելով, կը շահագործեն այսպիսի պարագաներ և ժողովրդին միամտութեան վրայ կը խաղան։

Կը յուսանք թէ, օրէ օր կատարուող համանման գարշելի դէպքեր, բանալով կոյրերուն աչքերն ու ազէտներուն մտքերը, այդ միամիտներու միասակար բանակը տակաւ նուազեցնեն՝ ի նպաստ թէ իրենց և թէ այլոց։

Մինաս Ցօլակ

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿ., ԳԵՂԱՐ.

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ 1907 ԹՎԻՆ

Մտքի էվօլիւցիան շարունակում է դեռ զօրեղ թափով առաջ գնալ և նորանոր նուաճումներ անել իր ասպարիզում, սակայն այս նուաճումները չեն անվում մետաֆիզիկական աշխարհներում ու բնազանցօրէն և անմիջական կերպով չեն մօտենում մետաֆիզիկայի առաջադրած խնդիրներին. նրանք կատարվում են րէալ հողի վրա, բնութեան մէջ, նրա բազմազան երևոյթները վերլուծելով և սրանց պատճառական ու հետևական կապակցութիւնները քննելով։ Թւում է թէ վերացական մտածողութիւնը դադարել է և նրան փոխարինել է պօզիտիվ մտածողութիւնը իր գրական պահանջներով ու շօշափելի արդիւնքներով. այս են ցոյց տալիս վերջին տարիներում այդ երկու հոսանքների ունեցած հետևանքները։

Բաւական է յիշատակել այստեղ մօտաւորապէս այն բոլոր գիւտերի անունները, որոնք արվել են գիտութեան զանազան ճիւղերում անցեալ 1907 թւին, այսինքն մի տարվայ ընթացքում, գաղափար կազմել տալու համար այն հսկայական առաջադիմութեան մասին, որին դիմում է ներկայումս գիտութիւնը։ Այս նպատակով թարգմանաբար մէջ ենք բերում П. Шмидтъ-ի „Нашъ Вѣкъ"-ի № 962-ում զետեղած յօդուածը հէնց նոյն վերնագրով՝ «Գիտութիւնը 1907 թւին»։

«Ֆիզիկայի և քիմիայի ասպարիզում ամենամեծ նուաճումները վերաբերում են երևոյթների այն շրջանին, որոնք կանգնած են այս երկու գիտութիւնների սահմանածայրերին—խօսքը ռադիի ներգործութեամբ առաջացած երևոյթների մասին է։

«Այն ժամանակից, երբ գտնվեց ռադին, ժամանակակից ֆիզիկայի ու քիմիայի այս իսկական enfant terrible-ը, որը տակն ու վրա է անում նիւթի մասին ունեցած մեր ամբողջ հասկացողութիւնները, գիտնականները չը դադարեցին զբաղվել այն ճառագայթներով ու գազերով, որոնք առաջանում են ինչպէս ռադիից, այնպէս և նրան մօտիկ նիւթերից. այս խնդիրներով զբաղվող գիտական գրականութիւնն այնպէս է աճել, որ ստեղծվել է, իրօք, մի յատուկ ամբողջ գիտութիւն «ռադիօլօգիա» անունով։

«Այս ասպարիզում 1907 թւին յայտնի են դարձել մի ամբողջ շարք նոր երևոյթներ, որոնք մեծ հետաքրքրութիւն ունեն. ամենից առաջ հաստատվել ու էլի գտնվել են մի քիմիական տարրի՝ մի ուրիշ տարրի փոխվելու երևոյթներ։ Սոդդին վաղուց արդէն հաստատել էր, որ ռադիից բաժանված, «էմանացիա» գազը մի քանի ժամանակվայ ընթացքում փոխվում է գելիյի (гелій). այժմ Ռամզայը գտաւ, որ ջրի ազդեցութեամբ ռադիի էմանացիան դառնում է ուրիշ տարր, այսինքն նէօն, իսկ պղնձային աղի լուծման ազդեցութեամբ նա դառնում է արգօն, և այդ ժամանակ ինքը պղինձը, ըստ երևոյթին, դառնում է վաղուց յայտնի մետաղին՝ լիտիին։ Ալքիմիկների իղձերը, այն է՝ մի մետաղ մի ուրիշ մետաղ դարձնելու կարելիութիւնը, այժմ նորից անսպասելի կերպով առաջ են մղվում։

«Ռադիի ներգործութեամբ գտնվել է էլի երկու նոր նիւթ—Բօլտուտդը՝ իօնիյ (іоній) կոչված նիւթը, իսկ Հանը՝ մեզօտորիյ (мезоторій). ըստ երևոյթին այս երկուսը արգիւնք են ուրիշ նիւթերի լուծման ու փոխակերպութեան։ Միաժամանակ անկասկածելի է դառնում և այն, որ ինքը ռադին էլ աւելի չէ, քան ուրանօսի տարրալուծման արդիւնք, որ նա անցել է ռադիօակտինի, ակտինի և էլի մի քանի «տարրերի» աստիճաններով։

«Ռադիի ներգործութեամբ առաջացած երևոյթների գրեթէ բոլոր վերև յիշված բացատրութեան հետ միասին,—այսինքն այն բացատրութեան, թէ նա ատոմների էլ աւելի մանր մասնիկների քայքայումն է,—այն միտքն է արտայայտվում, որ իրանք ատոմներն էլ ոչ այլ ինչ են, քան ուժի ձևեր և նիւթը, իբրև այդպիսին, իբրև ուժին հակադիր մի բան, գոյութիւն չունի։ Այս հայեացքները աւելի պարզ մշակել է Լէ-Բօնը, որի կարծիքով բոլոր ատոմները էներգիայի հաստատուն ձևերն են և գտնվում են աստիճանական քայքայման շրջանում, այնպէս որ առաջվայ «ոչինչ չէ ստեղծվում, ոչինչ չէ կորչում» բանաձևի փոխարէն կարելի է ասել, «ոչինչ չէ ստեղծվում, սակայն ամեն բան կորչում է»։

«Տեխնիկօրէն մշակելուն հաւասար քիչ բան չէ արվել և գործադրական ֆիզիկայի ու տեխնիկայի ասպարէզում։ Այսպէս՝ պէտք է յիշատակել այն մեծ աջողութիւնները, որ արվել են անթել հեռագրի շրջանում։ Ատլանտեան ովկիանոսով հեռագիր անցկացնելը փորձերի շրջանից անցել է գործնական ընդունելութեան. երկու զօրեղ կայաններ—Մարկօնի կառուցումները Իրլանդիայի և Շօտլանդիայի ափերի վրա—աջող կերպով մրցում են ստորջրեայ լարերի (подводная кабель) հետ տեղափոխելով մի օրում էլեկտրական ալիքներով մինչև 10,000 խօսք։

«Այնուամենայնիւ եթէ խօսելու լինենք տեխնիկայի շրջանում կատարված առաջադիմութիւնների մասին, այն ժամանակ առաջին տեղը պիտի տանք անցեալ տարում գոյութիւն ունեցող օդագնացութեան (аэронавтика). 1907 թւին աւելի բան է արվել, քան որևէ ժամանակ։ Գերմանացիների, անգլիացիների ու ֆրանսիացիների օդապարիկներով աջող բարձրանալը ցոյց է տալիս, որ մենք մօտ ենք արդէն խնդրի վերջնական լուծման և օդային ովկիանոսի լիակատար տիրելուն։ Ֆրանսիական «Patrie» օդապարիկը, որը ոչ վաղ այնպիսի ողբերգական վախճան ունեցաւ, երևան հանեց մեծ ընդունակութիւն թեթև ու ազատ կառավարվելու, շրջումներ անելու, շարժելու ոչ շատ սաստիկ քամու դիմաց. ըստ երևոյթին աւելի բարձր յատկութիւններ երևան հանեց անգլիական «Nulle secundes»-ը, որը, սակայն, նոյն վախճանն ունեցաւ։

«Միւս կողմից շատ աջող փորձեր են կատարվել աէրօպլանների ասպարիզում, այսինքն այն թռչող մեքենաների գործադրութեան ասպարէզներում, որոնք ծանր են օդից. Ֆարմանի, Սանտօս-Դիւմօնի, Ռայտ եղբայրների փորձերը ցոյց են տալիս, որ այս ասպարէզում էլ մենք մօտ ենք արդէն վերջնական վճռին։ «Patrie» և «Nulle secundes»-ի անաջողութիւնը, պարզապէս երևան հանելով օդապարիկների կառավարիչների թերութիւնները, հարկադրում է հաւանօրէն առանց գազի օգնութեան թռչող գործիք, որը գործնականապէս աւելի յաժար է, գտնելու գործում ուժը կրկնապատկել։

«Այստեղ էլի պէտք է յիշատակել վաղուց արդէն ամենքի ակնկալած գիւտը, այն է՝ գունաւոր ֆօտօգրաֆիան։ Ճիշտ է, Լիւմերի այս խնդրի լուծումը ներկայացնում է ինքն ըստ ինքեան մի պատոյտ, սակայն նրա եղանակը այնպէս պարզ է ու հեշտ գործադրելի և այնպիսի գեղեցիկ հետևանքներ է տալիս, որ թերևս մօտիկ ժամանակում կարելի լինի նրանով բաւականանալ։ Ինչպէս և իւր Լիւմերի թիթեղների օգնութեամբ համեմատաբար ոչ բարդ ու բոլորին մատչելի մանիպուլեացիաներ (ձեռնածութիւն) կատարելուց յետոյ էլ ներկանիւթային (кигментированный) մեծահատիկներով ստացվում է մի ապակի վրա բնական գունաւոր նկար։ Այս մեթօդը այնքան նուրբ է, որ նրանց աջողվեց միայն դարձնել միկրոֆօտօգրաֆներ։

«Անցեալ տարին պակաս արդիւնաւէտ չէր նաև բիօլօգիական (կենսաբանական) գիտութիւնների ասպարէզում։ Սովորական այսպէս ասած «սև» գիտական աշխատանքի կողքին փաստերի և տեսութիւնների երկար մշակման համաձայն մենք այստեղ էլ հանդիպում ենք մի քանի աչքի ընկնող գիւտերի։ Ամենից առաջ Լեօբի և Դելաժի կատարած դիտողութիւնները արուեստական պտղաբերման վրա, որոնք լոյս են սփռում քիմիական և ֆիզիկական գործողութիւնների վրա այս բարդ և դեռ բոլորովին առեղծուածային երևոյթի ժամանակ։ Լեօբը կենտրոնացած ծովային ջրի և մի քանի քիմիական նիւթերի ներգործութիւնն անելով ծովային զանազան կենդանիների ձուերի վրա՝ հասաւ նրանց բնական բաժանման ու զարգացման։ Դելաժը ուրիշ նման միջոցով ծովային ոզնու չը բեղմնաւորված ձուից ստացաւ ոչ միայն թրթուրներ, այլ և փոքր կենդանիների զարգացումը։

«Այս մի շարք հետաքրքրական գիւտեր արվել են «փորձառական սաղմաբանութեան» (экспериментальная эмбріологія) զարգացման առաջին շրջանների փորձառական հետախուզութեան ասպարէզում, այն սաղմաբանութեան, որն աճելով դառնում է ընդարձակ գիտական դիսցիպլինա»։

Այս բոլորին պէտք է աւելացնել նաև այն մի շարք գիւտերը, որոնք վերաբերում են միկրօբիօլօգիային, և այն մի շարք նոր ճանապարհներն ու միջոցները, որոնք գտնված են զանազան հիւանդութիւնների դէմ կռւելու համար։

Սրանք են ընդհանուր առմամբ այն գիւտերը, որոնք կատարվել են անցեալ 1907 թւականին գիտութեան զանազան ճիւղերում և որոնցով նշանաւոր է դառնում այդ թւականը։

Առաքել Առաքելեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Պետերբուրգ, 2 փետրվարի

Բոլորովին պատահաբար տեղեկացայ իմ մտերիմ բարեկամ Վահրամ Մութաֆեանի մահվան մասին, որի հետ ես բաղդ ունեցայ ծանօթանալու հեռու արտասահմանում՝ Կարլսբադում, որտեղ մենք բժշկվում էինք։

Հանգուցեալ բարեկամս շատ ազնիւ հայեացքներ ունէր և քանի անգամ ինձ գանգատվում էր, որ ինքը քաշվում է ինձ մի բան յայտնելու. դա պապական կտակի խնդիրն էր։

Հանգուցեալը ինձ հետևեալը պատմեց. սրանից մօտ երեսուն տարի առաջ վախճանվել է նրա պապ Յարութիւն աղան, Ախալցխայի եկեղեցու շինութեան համար թողնելով մի գումար, որ ներկայումս իր տոկոսով կանէ մօտ երեսունհինգ հազար րուբլի։ Ինչ-ինչ պատճառներով այդ կտակը չէր իրագործված մինչև ցարդ, որը սաստիկ ցաւ էր պատճառում նրա սրտին։

Հանգուցեալը ասում էր, թէ Ախալցխան նոր եկեղեցու կարիք չունի, քանի որ արդէն երեք եկեղեցի գոյութիւն ունի այնտեղ. հասարակութիւնն ես համամիտ է վերջին կարծիքին, սակայն ինքը պարտաւոր է սրբութեամբ կատարել պապի կտակը։

Պ. Մութաֆեանը շարունակ պնդում էր, որ իր պապի կտակին դէմ գնացած չը լինելու համար կարելի է յիշեալ գումարի մի փոքրիկ մասով մօտ տասն հազար րուբլով (10,000 ր.) կառուցանել քաղաքում մի փոքրիկ եկեղեցի, «իսկ մնացած մեծագոյն մասը յատկացնել Ախալցխայում պարsիզապանական դպրոց հիմնելու՝ երեք տարվայ դասընթացքով, որպիսի գաղափարին պէտք է որ համամիտ լինեն մեր ամբողջ գերդաստանը և ազգականները։ Երբ աջողվի ինձ մեկնել այստեղից դէպի Պետերբուրգ, որտեղ բնակվում է մայրս, ես ամեն ջանք ու ճիգ կը թափեմ այդ գործը յօգուտ պարտիզպանական դպրոցի թեքել և վերջացնել մի փոքրիկ եկեղեցու հետ»։

Հանգուցեալը շարունակում էր, թէ լաւ կը լինէր նաև, եթէ Կարապետեան ուսումնարանն ես քաղաքային վեցամեայ դիւղատնտեսական մեծ դպրոցի փոխվէր, որը բիւրապատիկ աւելի օգտաւէտ կը լինէր ախալցխացիների համար, քան ներկայինը։

Ի միջի այլոց ախալցխացիք քանիցս դիմել են իրան, որ վերոյիշեալ երեսունհինգ հազար րուբլով (35,000 ր.) Ախալցխայում հիմնէ առևտրական դպրոց, սակայն ինքը դէմ էր այդօրինակ հիմնարկութեան։

Ներկայ տողերը գրում ենք, ի նկատի ունենալով նրանց ընդհանուր-հասարակական նշանակութիւնը։ Չենք իմանում՝ հանգուցեալը մի որևէ կտակ թողե՞լ է թէ՞ ոչ. մենք հրապարակով յայտարարում ենք [illegible] մեր այս տողերը, որպէսզի հանգուցեալի ընտանիքը ի նկատի առնէ նրա սուրբ նպատակը։

Ընդ սմին ներփակելով տասն րուբլի (10 ր.) մեր կողմից, խնդրում ենք բարի լինէք այդ գումարով յարգելի «Մշակի» համարները Ախալցխայի կամ նրա գիւղերից մէկի դպրոցին ուղարկել՝ ի յիշատակ Վահրամ Մութաֆեանի։

Պարսկաստանցի Ղ. Ամիրեան

ՄԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

«Մշակի» № 34-ի մէջ մենք արտատպեցինք Բուլղարիայի «Իրաւունք» թերթից նոյնութեամբ և անփոփոխ այն թռուցիկը, որ Վանում իրան «Ցաղթական Փայլակ խումբ» կոչված մի թիւրք կազմակերպութիւն հրատարակել է, ուղղված տեղական հայ ժողովրդին հայ յեղափոխականների դէմ։

Ինքնըստինքեան հասկանալի է և դա ամենատարրական հասկացողութիւն է, որ «Մշակը» պարտաւոր էր այդպիսի մի թըռուցիկ գանցառութեան չը տալ։ Արդեօք այդ թռուցիկը խուլիգաններ գործ է, թէ մի լուրջ թիւրք կազմակերպութեան, այդ մեզ յայտնի չէ. մեզ յայտնի է միայն այն, որ թիւրք ժողովրդի մի մասը, մի հատուածը սպառնում է նորից հայկական ջարդեր կազմակերպել, եթէ հայ յեղափոխականները շարունակեն իրանց գործողութիւնները։ Հայ ժողովրդին Վանում սպառնում է ջարդի վտանգ. այդ լուրը տպվում է Բուլղարիայի հայ թերթերում. մենք արտատպում ենք, իբրև մի կարևոր լուր։ Մենք պարտաւոր էինք արտատպել։

Բայց այդպէս չէ մտածում «Վտակը», որ դրանից կամենում է պրովօկացիա սարքել «Մշակի» դէմ, ասելով թէ «Մշակը» դիտմամբ է տպել Վանի բիւrք խուլիգանների թռուցիկը և դրանով թշնամութեան ու թիւրքատեցութեան նորանոր սերմեր ցանում։

Միայն «Վտակի» պէս ամեն չափ և մտածողութեան կանոնաւոր ընդունակութիւն կորցրած, կուսակցական կրքերից բոլորովին կուրացած թերթը կարող է այդպիսի անհեթեթ, ապուշ միտք յայտնել, կարող է այնքան միամիտ համարել հայ հասարակութիւնը, թէ նա կարող է մի րոպէ հաւատ ընծայել այդպիսի անհեթեթութիւններին։

«Մշակը» ինչպէ՞ս է համարձակվում այդ թռուցիկը տպել, երբ «Վտակը» և դաշնակցականները աւետել են հայ ժողովրդին, թէ, շնորհիւ Պարիզում կայացած կօնգրէսի, հայ և թիւրք ժողովրդի միջև համերաշխութիւն է կայացած։ Բայց հէնց այդ թռուցիկը փառաւոր ապացոյց է, որ մի քանի ֆանտազեօրների Պարիզի սրճարաններում կայացրած համաձայնութիւնը գրօշի նշանակութիւն չունի թիւրք ժողովրդի համար, որ, ընդհակառակը, թիւրք ժողովրդի մասսան այդպիսի համաձայնութիւններից աւելի և աւելի է գրգռվում խեղճ հայ ժողովրդի դէմ, և տուժողը լինում են ոչ թէ նրանք, որոնք Սէնի ափի սրճարաններում բանկէտներ են սարքում և թիւրքհայկական համերաշխութիւն հռչակում, այլ խեղճ հայ ժողովուրդը։

Մենք չենք կարող թագցնել փաստերը, իրողութիւնները միայն նրա համար, որ այդ փաստերը «Վտակի» և նրա գործակալների դէմ են, որ «Վտակը» կարծում է, թէ թռուցիկ հրատարակող թիւրքերը խուլիգաններ են։ Մենք բնաւ մտադիր չենք հաւատալու «Վտակի» ասածներին։ Մենք տեսնում ենք մի վտանգ, կախված հայ ժողովրդի գլխին, և մեր պարտքն ենք համարում երևան հանել այդ վտանգը։ Աւելի վատ այն մարդկանց համար, որոնք չեն ցանկանում նախատեսել վտանգները՝ հայ ժողովրդի համար։

[illegible]

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՆՑՔԵՐԸ

IX *)

Թաւրիզ, 30 յունվարի

[illegible]

Նոյն այդ օրը, դեկտեմբերի 26-ին, Ֆարման-Ֆարման, լսելով Իբրահիմ աղայի որդոց դեկտեմբերի 24-ին սարքած կռուրածը Թալխար և Հաջի-Հասան գիւղերի դաշտերում վրան խփած շահսօվանների օբաներում, Սօվուջ-Բուլաղից անմիջապէս կարգադրում է սարդար Մուխթադիրին, որ սա Միանդաբի շրջակայ շիա ազգաբնակութեանը պետական հրացաններ և իւրաքանչիւր հրացանի հետ էլ 100-ական փամփուշտ բաժանէ, եթէ միայն ինքը սարդարը վստահ չէ, թէ կարող կը լինի քիւրդական հաւանական յարձակումների դէմ պաշտպանել Միանդաբի և շրջակայքի ազգաբնակութիւնը:

Դեկտեմբերի 27-ին Միանդաբ հասան Արդաբիլից Ֆարման-Ֆարմային օգնութեան համար ուղարկված 400 հոգի փօլադլու և շահսօվան ձիաւորներ: Դրանք, Ֆարման-Ֆարմայի կարգադրութեան համաձայն, Սօվուջ-Բուլաղ պէտք է փոխադրեն փող, ալիւր ու գարի՝ այդ քաղաքում բանակած զօրքի համար: Ֆարման-Ֆարման, ի նկատի ունենալով որ քաղաքի շրջակայքից այլևս ուտելու մթերքներ չեն բերում, իսկ իր մօտ քիչ պաշար կայ, Միանդաբից պահանջել է կարելոյն չափ շատ ալիւր ու գարի հասցնել, որովհետև հակառակ դէպքում զօրքը, քաղցի մատնվելով, կարող է ըմբոստանալ:

Y.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ա Ն Գ Լ Ի Ա

«Tribune» լրագրի դադարումը.—Փետրվարի 7-ին (ն. տ.) դադարեցրեց իր գոյութիւնը անգլիական ազատամիտ «Tribune» մեծ լրագիրը, որ սկսեց հրատարակվել մէկ տարի առաջ Լօնդօնում:

«Tribune» լրագիրը շատ մօտ էր կանգնած այժմեան անգլիական ազատամիտ մինիստրութեանը և շատ եռանդով պաշտպանում էր նրա առաջ բերած բոլոր օրինագծերը:

Անգլիական ազատամիտ բոլոր լրագիրներից «Tribune» լրագիրը ահագին փողեր էր ծախսում իր հրատարակութեան վրա: Այդ ծախսերին լրագիրը չը դիմացաւ և վերջին համարում, որ լոյս տեսաւ փետրվարի 7-ին, լրագիրը յայտնեց իր ընթերցողներին իր դադարման մասին:

Այդ յայտարարութեան մէջ ասված է, ի միջի այլոց, որ ոչ մի լրագիր չէ կարող այժմ ապահովել իր գոյութիւնը աւելի քան երեք տարի:

Եւ եթէ լրագրի հրատարակութիւնը շարունակելու համար միջոցներ չը բաւականան,—յայտնում է վերջը «Tribune» լրագիրը,—այնուամենայնիւ բոլոր դրամական պահանջներին բաւարարութիւն տալու համար՝ նա դեռ բաւական դրամ ունի:

Ֆ Ր Ա Ն Ս Ի Ա

Մարօկկեան հարցը եւ ֆրանս-գերմանական յարաբերութիւնները. — Ֆրանսիական սօցիալիստների պարագլուխը անխոնջ կերպով շարունակում է հարցապնդումներ անել պատգամաւորների ժողովում մարօկկեան հարցի վերաբերմամբ: Ժօրէսի վերջին հարցապնդումին պատասխանեց սովորաբար արտաքին գործերի մինիստր Պիշօն: Այս անգամ Ժօրէսը շօշափեց, ի միջի այլոց, գերմանական միջամտութեան հարցը ֆրանս-գերմանական գործերում: Բանն այն է, որ գերմանական ներկայացուցիչը բերանացի հաղորդեց Պիշօնին, որ Մարօկկօյի երկու միմեանց հետ մրցող սուլթանները դիմեցին գերմանական կառավարութեանը՝ խնդրելով միջամտութիւն:

Մուլայ-Հաֆիդի Գերմանիային դիմելը չէր կարող, ի հարկէ, տրամեցնել ֆրանսիական կառավարութեան, որովհետև վերջինս բաւական կտրուկ կերպով իր ձայնը տուեց Աբդուլ-Ազիզին: Սակայն Աբդուլ-Ազիզի միանման դիմումը, որին Ֆրանսիան պաշտպանում է Մուլայ-Հաֆիդի դէմ, ֆրանսիական կառավարութեան զարմանքն առաջացրեց:

Մինիստրութեան հաւաքած տեղեկութիւններից երևաց, որպէս երևաց Պիշօնի պատասխանից Ժօրէսի հարցապնդումին, որ Աբդուլ-Ազիզը, յիրաւի, ոչ մի գանգատով չէ դիմել Գերմանիային: Երևում է, որ այդ թիւրիմացութիւնը առաջացել է նրանից, որ մեծ վեզիրը խօսակցութիւն է ունեցել հիւպատոսի պաշտօնը կատարող վաճառականի հետ:

Պիշօնը յայտնեց, որ այդ բոլոր խնդիրները ոչ միայն չափազանցրած է, բայց մինչև անգամ վկայում է գերմանական կառավարութեան կոռրէկտ լինելը:

Պիշօնը, հարևան պետութեան հետ խաղաղ յարաբերութիւններ պահպանելու նպատակով, շատ կարելի է չէր էլ կարող այլապէս խօսել պատգամաւորների ժողովում, բայց անկասկած է, որ այդ ամբողջ խնդիրը բաւական պերճախօս ապացոյց է գերմանական կառավարութեան տրամադրութեան, որ հեռու է օրինականութիւնից, որի վրա մատնացոյց էր անում արտաքին գործերի մինիստրը:

Ք Ա Ղ Ո Ւ Ա Ծ Ք Ն Ե Ր

Լօնդօն. — Համայնքների պալատում լօրդ Պէրսի ներկայացրեց հետևեալ բանաձևը.

«Սկզբունքով ողջունելով Պարսկաստանի, Աւղանստանի և Տիբէտի վերաբերմամբ Ռուսաստանի հետ կապած համաձայնութիւնը, օպպօզիցիան այն կարծիքի է, որ համաձայնութիւնը, մի քանի մասերում բրիտանական շահերին նիւթական վնաս պատճառելով հանդերձ, ինքնին տեղ է թողնում միջազգային այն տեսակի թիւրիմացութիւնների համար, որոնցից երկու դաշնադիր պետութիւնները խուսափել են ցանկանում»:

Ընդ սմին Պէրսին ասաց, որ բանաձևը բնաւ թշնամական զգացմունքով չէ ներշնչված: «Օպպօզիցիան հարկաւոր է համարում քննադատութեան ենթարկել համաձայնութեան որոշումներից մի քանիսը, բայց դրանից բնաւ չէ հետևում, թէ նա ցանկանում է նուազեցնել այդ համաձայնութեան նշանակութիւնը՝ միջազգային խաղաղութիւնը պահպանելու և արևմտեան դիպլօմատիայի համերաշխութեան համար, կամ թէ նա Գրէյին անընդունակ է համարում իրականացնելու կառավարութեան ընդունած պարտականութիւնները: Եթէ համաձայնութիւնը, յիրաւի, ինչպէս յոյս ունենք մենք բոլորս, մի միջոց կը հանդիսանայ՝ երկու պետութիւնների միջև գոյութիւն ունեցող անհիմն թիւրիմացութիւնները վերացնելու և հաշտութիւնը ամրապնդելու Միջին Ասիայում, այն ժամանակ, անկասկած, այդօրինակ հետևանքը կը ցրէր այն անհանգստութիւնն ու երկիւղ և կը պակասեցնէր այն հիասթափութիւնը, որոնք բնականօրէն առաջացան այստեղ տեղի ունեցած վիճաբանութիւնների բովանդակութիւնից և բնաւորութիւնից:

«Տիբէտում համաձայնութիւնը սահմանեց և ընդունեց շահերի հաւասարութիւն. սկզբում այդ սկզբունքը չէր ընդունվում և նրա ընդունելու մասին հարց չէր բարձրանում անգամ:

«Աւղանստանում համաձայնութեամբ պակասեցրած է այն բացառիկ իրաւունքը, որով մենք մինչև օրս օգտվում էինք Անգլիայի համար, իսկ Պարսկաստանում համաձայնութիւնը ձգտում է խափանել քաղաքական և առևտրական շահերի ապագայի ընդհարումը տերրիտօրիայի միանգամայն կամայական սահմանափակումով, որ որևէ առնչութեան մէջ չէ բնական քաղաքական, աշխարհագրական և առևտրական սահմանների հետ»:

Իր ճառի վերջում Պէրսին քննադատութեան ենթարկեց անգլօ-ռուսական համաձայնութիւնները, յայտնելով այն կարծիքները, ինչ որ լօրդ Կէրզօնը և օպպօզիցիայի միւս անդամները լօրդերի պալատում:

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

Այն օրից, որ «Մշակը» վերսկսեց իր հրատարակութիւնը, մեր խմբագրութեան մէջ ստացվեցին և շարունակում են ստացվել բազմաթիւ յօդուածներ, թղթակցութիւններ, հերքումներ «Վտակի» և նոյնիսկ նրա նախորդների մէջ տպված յօդուածների և տեղեկութիւնների դէմ:

Բնականաբար, տպել այդ բոլորը մենք անկարող ենք, գլխաւորապէս, տեղի սղութեան պատճառով և նոյնիսկ անհետաքրքրական գտնելով տպել այդպիսի հերքումներ: Սակայն մենք ստանում ենք բազմաթիւ բողոքներ, տրտունջներ և երբեմն նոյնիսկ հայհոյանք, յանդիմանութիւն, թէ «Մշակը», որ «յայտնի է եղել միշտ իր արդարասիրութեամբ և անաչառութեամբ», այժմ դաւաճանում է այդ սկզբունքներին, որովհետև հնարաւորութիւն չէ տալիս մերկացնել ստութիւնը, զրպարտութիւնը: «Եթէ դուք ևս չը տպէք մեր հերքումները, հապա ծեր և ծում դիմենք. նրանք ամեն տեսակ ստութիւն, զրպարտութիւն տպում են, թունաւորում են ժողովրդի միտքը, հոգին, իսկ դուք հնարաւորութիւն չէք տալիս մեզ հերքել, ցրել այդ ամենը»—ահա ինչ են մեզ գրում շարունակ:

Բացի դրանից ուղարկված ուրիշ թղթակցութիւնների և յօդուածների ուշ լոյս տեսնելը ևս յարուցանում է մեր թղթակիցների մէջ դժգոհութիւն և տրտունջ:

Այս ամենը ստիպում է մեզ յայտարարել, որ 1) «Մշակը» ամենևին պարտաւոր չէ տպել հերքումներ այն ստութիւնների, զրպարտութիւնների, որոնք տպագրվում են «Վտակում». այդ թերթն ինքը պարտաւոր է տպել հերքումները և եթէ նա այդ չէ անում, դրա համար չը պէտք է «Մշակը» պատժվի, որովհետև եթէ մենք տեղ տանք այդպիսի հերքումների, այն ժամանակ այլ ևս ուրիշ նիւթերի համար տեղ չի մնայ. վերջապէս, հերքողները իրաւունք ունեն օրէնքով պահանջել և ստիպել, որ իրանց հերքումը տպվի. 2) «Մշակի» փոքր դիրքի պատճառով մենք ստիպված ենք ակամայից շատ բան չը տպել և յօդուածների տպագրութեան վերաբերմամբ հերթ պահպանել: Տրտունջները աւելորդ են. ինչ որ հնարաւոր է, մենք անում ենք. աւելին պահանջել մեզանից անարդարութիւն է: Վերջապէս, թղթակցութիւնները և հերքումները պէտք է գրել կարճ, ամփոփ և թղթի մի երեսի վրա:

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Գուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՆ՝

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.:
Կ. Մ. ՋԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և ներարդային:
ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ Ե. Կ. ԽՕԴՆԵՎԱ—9½—2 ժ. ատամի հիւ.
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.:
Մ. Գ. ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ.
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ծաղկահատ.:
Կ. Ի. ԳՋԵԼԻԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի:
Ա. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.:
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇՉԵՐԲԻՆԱ—1½—2 ժ. մանկաբարձութեան:
Գ. Ե. ԳՈՒՐԳԵՆՕՎ—11—12 ժ. կանանց և մանկաբարձութեան:

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Ա. Ե. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ—6—7 ժ. վիրաբուժ., վեներական, միզասեռ. և մորթու հ.
Վճարը 50 կ.: Չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

Ջութակահար
Մ. Տ. ՎԱՍԻԼԵՎԻ
ԱՒԱՐՏԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԻ
Վերցնում եմ ձեռնտու պայմանով
ջութակի դասեր
Դիմել՝ Панасевича ул. № 44. А. Карагюлянъ. 3—1

Նոր լոյս տեսաւ
ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ
ԾԻԾԱՂԱՔԵՐ
Հայրիկ, Պարոնեան, Պըլը-Պուղի, Գոչ-Մխիթար, Դանտէ, Լաֆօնթէն, Եզովպոս, Ոդոմպեանոս, Մօլլա Նասր-Էդդին, Կրիլօվ, Բալակիրեվ և ուրիշ ազգային ու օտար զուարճախօսներ:
182 ԸՆՏԻՐ զուարճախօսութիւն,
Անեկդօտներ, 112 երես.
ԳԻՆՆ Է 20 Կ.
Դիմել՝ գրավաճառներին: Ինձից գումարով պահանջողներին 20% զեղջ և ճանապարհածախսն իմ հաշւին:
Ցանկացողները կարող են դիմել՝ Тифлисъ. Хачатуру Хачатріанъ, 9 уч. Лысогорскій пер. № 10. (օ. մ.) 10—1

Զգուշացէք կեղծումներից
ԲՕՐՆՕ-ՏԻՄՕԼԵԱՆ ՍԱՊՕՆ
Գ. Ֆ. ԻՒՐԳԵՆՍԻ
Պեպէնների, սեւութեան, դեղին բծերի, պուքիկների և պալուկների դէմ: Անուշահոտ տուալէտային սապօն բարձր արժանաւորութեան: Ծախվում է ամեն տեղ 1 կտորը 50 կօպ., ½ կտորը 30 կօպ.: Ոսկէ մեդալ, Լօնդօն, 1893 թւի համար: Գլխաւոր պահեստը Գ. Ֆ. Իւրգենսի մօտ, Մօսկվայում:
(14, 29) 25—9

ԲԺԻՇԿ
Ա. Ամիրխանեան
ՆԵՐՔԻՆ
Հիւանդութիւններ
Ընդունելութիւն | 10—12 ժ. առաւօտեան, 6—7 ժ. երեկոյեան
Բէհբուտովսկայա փող. № 22.
(ա. օ.) 10—8

ԲԺԻՇԿ
Մելիք-Էլնարեան
Վեներական, միզասեռական և մորթու
Հիւանդութիւններ
Ընդունելութիւն | 9—10 առաւօտ., 5—7 երեկ.
Կսենիեվսկայա փող. № 6, Վեացէլ հիւրանոցի մօտ:
(ե. հ. շ.) 30—19

Գեղարուեստ
Գրական, գեղարուեստական, երաժշտական պատկերազարդ ամսագրի
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻՑ
Զուտ տեխնիկական պատճառներով մեր հանդէսի ա. համարի լոյս տեսնելը մի ամսով ուշացաւ, այն է, փոխանակ յունվարի վերջին, լոյս է տեսնելու փետրվարի վերջին: Այնուհետև գործը կարգի կընկնի, երբ ամառվայ ամիսներին մենք կը տանք երկու միացած համարներ, լրացնելով տարեկան 10 գիրք, ինչպէս որ անում են օտարազգի ամսագրերից շատերը:
Բաժանորդագրութիւնը շարունակվում է
Տարեկան 10 րուբլի
Կարելի է գրվել ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ՝ «Գուտտենբերգ և «Փարոս» գրախանութներում, ինչպէս և Սուլթանաճեանի երաժշտ. մագազինում: ԲԱԳՒՈՒՄ՝ «Սօտրուդնիկ» գրախանութում: ԱՅԼ ՏԵՂԵՐԻՑ դիմել՝ Тифлисъ, редакція „Гехарвестъ“.
(ե. հ. շ.) 3—2

ԳՐԻՄՕ ԵՒ ԸՆԿ. դեղագործների:—Ռուսաստանում թոյլատրված:
ՄԱՏԻԿՕԻ ՍՐՍԿՈՒՄ
Զգուշացէք կեղծումներից
Երկարամեայ և բազմաքանակ աջողութիւնները ապահովում են, որ նա կտրուկ կերպով գործում է պերելօյի (հօնօրէյ) ժամանակ: Կարճ ժամանակամիջոցում ՄԱՏԻԿՕՆ բժշկում է ամենայարատև արտահոսութիւնը:
ՊԱՀԵՍՏԸ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԵՂԱՏՆԵՐՈՒՄ
(15 և 30) 14—6

ԲԱՐՁՐ ՏԵՍԱԿԻ
ԿՕՃԿԵՂԷՆ
Ս.-ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՄԵԽԱՆԻԿ. ԱՐԴԻՒՆԱԲ. ԸՆԿ.
Ամեն տեսակ մօդային ձևերի. գտնվում է բոլոր յայտնի մագազիններում:
ФАБРИЧНОЕ КЛЕЙМО
С.ПЕТЕРБУРГЪ
Իսկականը այս կլէյմօն ունի իր վրա:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ	ԽԱՐԿՕՎՈՒՄ	ԵԿԱՏԵՐԻՆԲՈՒՐԳՈՒՄ
ՄՕՍԿՎԱՅՈՒՄ	ՕԴԵՍՍԱՅՈՒՄ	ԻՐԿՈՒՏՍԿՈՒՄ
ՐԻԳԱՅՈՒՄ	ՌՕՍՏՕՎՈՒՄ Դ/Վ	ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ
ԿԻԵՎՈՒՄ	ԿԱԶԱՆՈՒՄ	ՏԱՇԿԵՆՏՈՒՄ

ԳՈՒՄԱՐՈՎ ՎԱՃԱՌՔԸ
կատարում է
„ԼԷՕՊՕԼԴ ՆԵՅՇԵԼԼԵՐ“
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏՈՒՆԸ
Նիժեգօրօդեան տօնավաճառում
Իրբիտեան տօնավաճառում
ԹԻՖԼԻՍԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԸ ԳՏՆՎՈՒՄ Է ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿԻ ՎՐԱ
ԱՅԴՏԵՂ ԿԱՅ ՊԱՀԵՍՏ ԿԱՇՈՒԵՂԷՆԻ Ռուսական և արտասահմանեան արդիւնաբերութեան
ԿՐԿՆԱԿՕՇԻԿՆԵՐԻ Ռուս-ամերիկական ռետին. մանուֆակտուրային ընկերութեան
Կրեմ եւ Ապրետուրա կօշկեղէնի համար
Ս.-ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՄԵԽ. ԱՐԴԻՒՆԱԲ. ԸՆԿԵՐ. (Հ. Կ.) 100—3

*) Տես «Մշակ» № 34.